

Marjo Kaivolahti-Koukkari

**TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN HEVOSTEN HYVINVOINNIN OMAVALVON-
TAAAN PALVELUMUOTOILUN KEINAIN**

TOIMINTAMALLIN KEHITTÄMINEN HEVOSTEN HYVINVOINNIN OMAVALVON- TAAN PALVELUMUOTOILUN KEINAIN

Marjo Kaivolahti-Koukkari
Opinnäytetyö
Syksy 2024
Palveluliiketoiminnan kehittäminen
(YAMK)
Oulun ammattikorkeakoulu

TIIVISTELMÄ

Oulun ammattikorkeakoulu
Palveluliiketoiminnan kehittäminen, Luonnonvara-ala

Tekijä: Marjo Kaivolahti-Koukkari

Opinnäytetyön nimi: Toimintamallin kehittäminen hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan palvelumuotoilun keinoin

Työn ohjaaja: Outi Virkkula

Työn valmistumislukukausi ja -vuosi: 12/2024

Sivumäärä: 49

Hevosten hyvinvoinnin merkitys on kasvanut viime vuosikymmeninä yleisen tietoisuuden lisääntyessä ja hevosten hyvinvointiin liittyvän tutkimustiedon karttuessa. Yleisön luottamuksen säilyttäminen vaatii alan toimijoilta läpinäkyvyyttä ja tieteeseen perustuvia toimintatapoja.

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli kehittää toimintamalli hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan ja jatkuvaan parantamiseen Keski-Pohjanmaan ammattiopiston Kaustisen toimipaikassa. Työn keskeinen tutkimuskysymys oli: Millaisia ovat hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa?

Kehittämistyössä hyödynnettiin palvelumuotoilun periaatteita. Toimintamalli määriteltiin organisaation sisäiseksi palveluksi, jonka pääkäyttäjät ovat henkilöstö ja opiskelijat. Palvelumuotoilun tuplaimantimallia sovellettiin työn toteutuksessa, ja prosessissa käytiin läpi kolme vaihetta: kartoita & kuvaa, tutki & kiteytä sekä ideoi & kokeile. Testaa & toteuta -vaihe rajattiin opinnäytetyön ulkopuolelle, ja se jatkuu organisaation omana työnä.

Palvelumuotoilun avulla tarkasteltiin käyttäjäkokemuksia ja sidosryhmien tarpeita, mikä mahdollisti monipuolisen näkemyksen rakentamisen toimintamallin kehittämiseksi. Yhteissuunnittelun ja käyttäjämääräyksen avulla varmistettiin, että toimintamalli vastaa käyttäjien tarpeisiin ja tukee organisaation tavoitteita.

Opinnäytetyön tavoitteena oli luoda käytännönläheinen ja systemaattinen malli, joka tukee hevosten hyvinvointia sekä lisää toiminnan läpinäkyvyyttä ja vastuullisuutta. Toimintamalli perustuu Mit-tarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa kehitettyyn hevosten hyvinvointimittaristoon, joka on sovellettavissa sekä ulkoisiin auditointeihin että tallien omavalvontaan. Työ tuo esiin, kuinka tämä mittaristo voi toimia käytännön työkaluna hevosalalla hyvinvoinnin edistämiseksi ja antaa konkreettisia suosituksia toimintamallin toteutukseen ja jatkokehitykseen.

Kehitetty toimintamalli luo perustan hevosten hyvinvoinnin systemaattiselle edistämiseksi ja vahvistaa Keski-Pohjanmaan ammattiopiston Kaustisen toimipaikan vastuullisuutta eläinten hyvinvoinnin edelläkävijänä.

Asiasanat: Hevosten hyvinvointi, omavalvonta, palvelumuotoilu, toimintamalli, vastuullisuus, eläinten hyvinvointi

ABSTRACT

Oulu University of Applied Sciences
Degree Programme in Service Business Development, Natural Resources

Author: Marjo Kaivolahti-Koukkari

Title of thesis: Developing an Operating Model for Self-monitoring Horse Welfare Using Service Design Methods

Supervisor: Outi Virkkula

Term and year when the thesis was submitted:

Number of pages: 49

The importance of horse welfare has grown in recent decades. This is due to the increase in research knowledge and general awareness related to horse welfare. Maintaining public trust requires transparency and science-based practices from actors in the field.

The purpose of this thesis was to develop an operating model for the continuous improvement of horse welfare at the Kaustinen branch of Central Ostrobothnia Vocational College. The central research question of the work was: What are good practices in self-monitoring of horse welfare?

The development work utilized the principles of service design. The operating model was defined as an internal service of the organization, the main users of which are personnel and students. The development work continues as the organization's own work.

User experiences and the needs of stakeholders were examined through service design. Co-design and user understanding ensured that the operating model meets the needs of users and supports the organization's goals.

The aim of the thesis was to create a practical and systematic model that supports the welfare of horses and increases the transparency and accountability of operations. The operating model is based on a horse welfare indicator, which can be applied to both external audits and stables' own monitoring. The work highlights how this indicator can serve as a practical tool in promoting welfare in the equine business and provides concrete recommendations for the implementation and further development of the operating model.

The developed operating model creates a foundation for the systematic promotion of horse welfare and strengthens the responsibility of the Kaustinen branch of the Central Ostrobothnia Vocational College as a pioneer in animal welfare.

Keywords: Horse welfare, self-monitoring, service design, operating model, responsibility, animal welfare

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	6
2	SOSIAALINEN TOIMILUPA HEVOSALALLA	9
3	HEVOSTEN HYVINVOINNIN ARVIOINTI	13
3.1	Hyvinvoinnin määritelmä ja osa-alueet	13
3.2	Welfare Quality® ja eläinperäinen hyvinvoinnin arviointi	15
3.3	Luotettavuus eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa	15
3.4	Hevosten hyvinvointimittariston käyttötavat	16
4	PALVELUMUOTOILU KEHITTÄMISTYÖSSÄ	18
5	KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET	20
5.1	Vaihe 1: Kartoita ja kuvaa	20
5.2	Yhteenveto kartoita ja kuvaa -vaiheesta	22
5.3	Vaihe 2: Tutki ja kiteytä	23
5.3.1	Hyvinvointimittariston käyttökoulutus ja palautekysely	23
5.3.2	Omavalvonnan kokeilujakso ja ryhmähaastattelu	27
5.3.3	Yhteenveto tutki ja kiteytä -vaiheesta	29
5.4	Vaihe 3: Ideoi ja kokeile	30
5.4.1	Kokeilu: ilmoituskanavan testaus	31
5.4.2	Kokeilu: opiskelijoiden osallistaminen	33
5.4.3	Toimintamallin luonnostelua	35
5.4.4	Yhteenveto ideoi ja kokeile -vaiheesta	35
6	TOIMINTAMALLIN KUVAUS	37
7	POHDINTA	43
7.1	Opinnäytetyön aiheen pohdintaa	43
7.2	Opinnäytetyön luotettavuuden arviointia	44
	LÄHTEET	46

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena on selvittää, millainen olisi hyvä toimintamalli hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa Keski-Pohjanmaan ammattiopiston Kaustisen toimipaikassa. Opinnäytetyön tavoitteena on tuottaa toimintamallikuvaus eli konsepti, jota olisi mahdollisuus myöhemmin skaalata muihin hevosalan yrityksiin. Kehittämistyötä ohjaava tutkimuskysymys on: Millaisia ovat hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa?

Selvitystyössä ja toimintamallin kehittämisessä hyödynnetään palvelumuotoilun prosessia ja menetelmiä. Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan halutaan perustuvan tieteellisesti todennettuun hevosten hyvinvointimittaristoon, jota kehitettiin vuosina 2022–2024 Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa.

Yleisön huoli eläinten hyvinvoinnista on kasvanut viime vuosikymmeninä. Tähän on vaikuttanut eläinten hyvinvointitieteen kehitys ja sen tuottama tieto, joka vaikuttaa yleisiin asenteisiin eläinten käytöstä harraste- ja tuotantoeläiminä. Tiede tukee käsitystä siitä, että eläimet ovat tuntevia olentoja, joille fyysinen, henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi ovat tärkeitä. (Douglas, Owers & Campbell 2022, 1.) Tätä taustaa vasten eläinaloilla on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikki käytettävät toimintatavat mukailevat nykyaikaista tieteellisesti todennettua näkemystä hevosten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista.

Opinnäytetyön aihe on hyvin ajankohtainen ja merkittävä. Viime vuosina median esiintuomat hevosten kaltoinkohteluepäilyt ovat saaneet aikaan laajaa keskustelua hevosten pitoon ja käyttöön liittyvistä toimintatavoista. Laajan ja monitasoisen keskustelun ytimessä on, kuinka hevostoiminnassa priorisoidaan ja varmistetaan hevosten hyvinvointi. Hevosalalla on pystyttävä ylläpitämään yleisön luottamus toimintaa kohtaa ja siten pyrittävä uskottavasti ja läpinäkyvästi todentamaan hevosten hyvinvointia. Tämän on arvioitu olevan tulevaisuuden kannalta alan keskeinen ratkaistava haaste.

Sosiaalisella toimiluvalla (Social License to Operate) tarkoitetaan yleistä hyväksyntää, luottamusta ja tukea jonkin toimialan, yrityksen tai organisaation toimintaa kohtaan. Sosiaalinen toimilupa koskee kaikkea luonnonvarojen ja eläinten käyttöön liittyvää toimintaa. (Douglas ym. 2022, 1.)

Hevosalalla on nähty tarve arvioida hevosten hyvinvointia luotettavasti. Se mahdollistaa myös hyvinvoinnin todentamisen ja systemaattisen kehittämisen. Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä hallinnoi Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanketta, jossa kehitettiin hevosalan yritysten auditointiin soveltuva mittaristo. Hevosten hyvinvointimittaristo on tutkittuun tietoon perustuva ja helposti käytettävä ja sen avulla voidaan objektiivisesti tarkastella hevosten hyvinvointia erilaisissa pitopaikoissa. Varsinaisten ulkoisten auditointien lisäksi mittaristoa on tarkoitus soveltaa käytettäväksi tallien omavalvonnassa. Pitkällä tähtäimellä hyvinvointimittariston hyödyntämisellä pyritään lisäämään hevosalan toiminnan läpinäkyvyyttä ja yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä ja siten turvaamaan alan toimintaedellytyksiä tulevaisuudessa. (Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin 15.8.2022.)

Toimeksiantajan esittely

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymä (Kpedu) on maakunnallinen koulutus- ja kehittämisorganisaatio. Tutkinto-opiskelijoita useilla eri aloilla on vuositasolla noin 5 500 ja henkilökuntaa noin 430. Keski-Pohjanmaan ammattiopisto järjestää luonnonvara-alan koulutusta, josta hevosalan koulutus on keskittynyt Kaustisen toimipaikkaan (myöhemmin Kpedu Kaustinen), jossa on toteutettu hevosalan koulutusta vuodesta 1984. (Keski-Pohjanmaan ammattiopisto 2024a.)

Kpedu Kaustinen sijaitsee Nikulan hevosurheilukeskuksessa, jonka yhteydessä oppilaitoksessa on kaksi tallia ja 25 hevosta. Hevosalan tutkintoja on mahdollista suorittaa perustutkintona ja ammattitutkintona. Lisäksi tarjotaan alan lisä- ja täydennyskoulutuksia. Oppilaitos tuottaa koulutusta hevosalan toimijoiden tarpeisiin muun muassa ravi- ja ratsuhevosten hoitamisesta, kengittämisestä, hevoshieronnasta ja hevospalveluiden ohjaamisesta. Toimipaikan vahvuuksia ovat muun muassa kansainvälisyys, työelämäyhteistyö ja opiskelijoiden ohjaaminen hevosalan tutkintotavoitteisessa koulutuksessa. Kpedu Kaustisen toimipaikan arvoiksi (kuvio 1) on määritelty muun muassa opiskelijoiden ohjaamiseen panostaminen ja hevosten hyvinvoinnin edistäminen. (Keski-Pohjanmaan ammattiopisto 2024b.)

HEVOSALAN
SYDÄMESSÄ

Hevosalan koulutusta
Kaustisella 40 vuotta

*Tervetuloa
tutustumaan!*

MEILLÄ KAUSTISELLA...

- kehitetään turvallisuutta.
- panostetaan opiskelijoiden ohjaamiseen.
- edistetään hevosten hyvinvointia.
- tehdään yhdessä!

 kpedu
KESKI-POHJANMAAN AMMATTIOPISTO
Kaustinen

Raviradantie 36 B, 69600 Kaustinen
Puhelin: 044 725 0616
Sähköposti: info.kaustinen@kpedu.fi

KUVIO 1. Kpedu Kaustisella edistetään hevosten hyvinvointia.

Keski-Pohjanmaan koulutusyhtymällä on pitkäaikaista kokemusta kehittämistoiminnasta alueellisten, maakunnallisten ja kansainvälisten hankkeiden hakijana ja kumppanina. Kpedu toimii hallinnoijana ylimaakunnallisessa Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa. Osatoteuttajina hankkeessa ovat Hämeen ammattikorkeakoulu ja Harjun oppimiskeskus. Hanke on toteutettu tiiviissä yhteistyössä Suomen Hippos ry:n ja Suomen Ratsastajainliitto ry:n kanssa. Kohderyhminä ovat hevosalan yrittäjät ja hevostoimintaa harjoittavat maatilat sekä hyödynsääjät ovat hevosalan järjestöt ja muut alan toimijat. (Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin 15.8.2022.)

2 SOSIAALINEN TOIMILUPA HEVOSALALLA

Sosiaalisella toimiluvalla (Social License to Operate) tarkoitetaan yleistä hyväksyntää, luottamusta ja tukea jonkin toimialan, yrityksen tai organisaation toimintaa kohtaan. Sosiaalisen tason hyväksynnällä ei tarkoiteta juridista lupaa tai lakisääteisiä vaatimuksia, vaan ikään kuin epävirallista sopimusta yleisön, sidosryhmien ja toimialan välillä. (Douglas ym. 2022, 1.)

Käsite sosiaalinen toimilupa on alun perin tullut tutuksi kaivosteollisuudesta. Sittemmin se on ulotettu koskettamaan muita luonnonvarojen hallintaan liittyviä aloja kuten metsätaloutta ja energiantuotantoa. Tulevaisuuden riskejä koskevassa kansainvälisessä kyselyssä sosiaaliseen toimilupaan liittyvät kysymyksen tunnistettiin tärkeimmäksi riskitekijäksi kaivosteollisuudessa. Taustalla vaikuttaa erityisesti sidosryhmien paine ja kaivossektorin pyrkimys muokata imagoa kestäväksi ja vastuulliseksi. Yritykselle sosiaalinen lisenssi on väline toiminnan jatkuvuuden varmistamiseksi ja kilpailuetu. Kyse on vuorovaikutusprosessista ja yhteistyöstä paikallistoimijoiden kanssa, jonka avulla luodaan ja ylläpidetään hyväksyntää ja luottamusta sekä synnytetään kestäviä toimintatapoja. (Valtiontalouden tarkastusvirasto 2021, 31–34.)

Sosiaalisen toimiluvan käsite koskettaa myös kaikkia eläinten käyttöön liittyviä toimialoja ja toimintoja, kuten esimerkiksi maidon- ja lihantuotantoa, eläintarhoja, metsästystä, sirkuksia ja koira- ja hevosurheilua. Sosiaalisen toimiluvan olemassaolo edellyttää laajaa yhteiskunnallista hyväksyntää ja täten mahdollistaa toiminnan harjoittamisen minimaalisin muodollisin rajoituksin. Oikeudelliset rajoitukset tai suoranainen kielto toiminnalle heijastelee julkisen tuen puutetta toimintaa kohtaan. Sosiaalinen toimilupa on ikään kuin hiljainen sopimus ja luottamus suuren yleisön ja toimintaan osallistuvien välillä. (Douglas ym. 2022, 1.)

Yleisön huoli eläinten hyvinvoinnista on kasvanut viime vuosikymmeninä. Eläinten hyvinvointitieteen kehitys ja sen tuottama tieto vaikuttaa yleisiin asenteisiin eläinten käytöstä. Tiede tukee käsitystä siitä, että eläimet ovat tuntevia olentoja, joille fyysinen, henkinen ja sosiaalinen hyvinvointi ovat tärkeitä. Tätä taustaa vasten eläinaloilla on kiinnitettävä huomiota siihen, että kaikki käytössä olevat toimintatavat mukailevat nykyaikaista tieteellisesti todennettua näkemystä hevosten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Hevosalalla on vastattu sosiaalisen lisenssin ylläpitämiseen esimerkiksi uudistamalla hevosten hyvinvointia suojelevia kilpailusääntöjä ja laatimalla hyvinvointistrategioita. Enemmistö useimmissa yhteiskunnissa on ollut hevosalan sosiaalisen lisenssin puolella.

Hevosala nauttii poliittista tukea ja uutisointi on ollut pääosin myönteistä valtavirran tiedotusvälineissä. Tilannetta ei kuitenkaan voida pitää itsestään selvyytenä eikä hevosalan sosiaalisen lisenssin nykyisiä uhkia voida jättää huomiotta. Etenkin hevoskilpailut ovat saaneet osakseen negatiivista mediajulkisuutta. Tästä yhtenä esimerkkinä hevosen huono kohtelu Tokion olympialaisten viisiottelussa. Muiden toimialojen kokemukset osoittavat, että julkista tuomitsemista herättävän tapahtuman kielteiset vaikutukset voivat tuntua maailmanlaajuisesti ja vaikuttaa monien tulevaisuuteen alalla. (Douglas ym. 2022, 4–5.)

Muilta toimialoilta saadut kokemukset viittaavat siihen, että sosiaalisen lisenssin säilyttämiseksi hevosalalla tulisi omaksua kokonaisvaltainen lähestymistapa hevosten hyvinvoinnin varmistamiseen. Sen tulee olla etiikkaan perustuva, ennakoiva ja edistysellinen. Näin luodaan kaikkien sidosryhmien, myös yleisön, luottamus hevosalaa kohtaan. Yhteiskunnan luottamus saavutetaan, jos hevosurheilu toimii läpinäkyvästi, toimijat ovat uskottavia ja toiminta heijastelee yhteiskunnan arvoja. Sosiaalisen lisenssin ylläpitäminen vaatii ponnisteluja ja rahoitusta, mutta niitä tulisi pitää sijoituksena tulevaisuuteen. (Douglas ym. 2022, 1.)

Kuviossa 2 kuvataan toimenpiteitä, jotka Douglasin ym. (2022, 7.) mukaan auttavat säilyttämään sosiaalisen toimiluvan. Toimialan sosiaalisen toimiluvan asemaa sanelee pitkälti alan tapa toimia. Sellaiset toimialat, jotka ovat ottaneet ennakoivan lähestymistavan ja ovat satsanneet rakentavaan vuorovaikutukseen, ovat pystyneet harjoittamaan toimintaansa mahdollisimman lievin muodollisin rajoituksin. Etiikan ja hyvinvoinnin asettaminen tärkeysjärjestyksessä korkealle sellaisessa toiminnassa, johon osallistuu eläimiä, on sosiaalisen toimiluvan ylläpitämisessä olennaista. Douglasin ym. (2022, 7-8) mukaan toimialat, jotka eivät panosta hyvinvointiin ja eettiseen arviointiin, vaativat sääntelyä ja lainsäädäntöä, joka valvoo tai kieltää niiden toiminnan.

Hyvinvoinnin asettaminen etusijalle	Koulutus	Eettinen arviointi	Vuorovaikutus	Aktiivinen toimijuus
<ul style="list-style-type: none"> • Suhtaudutaan hyvinvointiin kokonaisuutena • Puututaan olemassa oleviin hyvinvointiin liittyviin huolenaiheisiin • Edistetään eläinten myönteistä hyvinvointia • Parannetaan turvallisuutta • Noudatetaan sääntöjä ja seuraamuksia 	<ul style="list-style-type: none"> • Koulutetaan kaikkia alalla toimivia • Edistetään tieteelliseen näyttöön perustuvia toimitapoja 	<ul style="list-style-type: none"> • Arvioidaan kaikkien käytäntöjen etiikkaa 	<ul style="list-style-type: none"> • Välitetään yhteiset arvot kaikille sidosryhmille, myös yleisölle • Kommunikoidaan positiivisesti ja ennakoivasti median kanssa 	<ul style="list-style-type: none"> • Kuullaan kaikkia sidosryhmiä, myös yleisöä • Hyväksytään uudistukset • Tehdään tutkimusta • Käytetään riippumattomia asiantuntijoita • Omistetaan ongelmat • Ennakoidaan ja lievennetään uhkia

KUVIO 2. Ehdotukset toimista, jotka auttavat säilyttämään sosiaalisen toimiluvan (mukailten Douglas ym. 2022, 7).

Euroopan noin viidestä miljoonasta hevosesta arviolta puolet ovat jonkinlaisessa urheilukäytössä. Suomessa hevosia on yhteensä 71 000. Ratsastuksen harrastajia on 160 000. Raveja ajetaan 42 raviradalla, joissa kilpailee vuosittain noin 6 000 hevosta ja ponia. Hevosala työllistää 15 000 ihmistä. Hevosalan ammatillista koulutusta järjestetään kahdeksassa oppilaitoksessa ympäri Suomen. (Hippolis 2023, 3.) Hevosalan yhteiskunnallista hyväksyttävyyttä on pohdittu viime vuosina paljon kansallisella ja kansainvälisellä tasolla tutkijoiden ja alan toiminnanharjoittajien välisissä pöydissä ja seminaareissa. Voidaan todeta, että yhteiskunnassa hevosilla on vahva asema, mutta hevosurheilun hyväksyttävyyden säilyttäminen nykyisellä tasolla edellyttää alan sisältä vastuunottamista ja aktiivisia toimia hevosten hyvinvoinnin turvaamiseksi (Rautiainen 7.2.2024). Suomessa hevosten hyvinvointi ja hevosalan sosiaalisen lisenssin säilyttäminen nousee esille alan lehdissä, keskustelupalstoilla, seminaareissa ja tilaisuuksissa. Keskustelua pitää yllä viimevuosien median uutisoimat hevosten kaltoinkohtelu epäilyt, joista osa on kohdistunut myös alan oppilaitoksiin.

Tieteellinen tutkimus tuottaa tietoa hevosten hyvinvoinnista ja mahdollisista hyvinvointiongelmista. Tästä esimerkkinä on vuonna 2019 valmistunut tutkimus, jossa havaittiin kuolainalueen suuvaurioiden olevan ravihevosilla varsin yleinen löydös. Ravilähdön jälkeen tutkittiin 261 ravuria kymmenessä eri ravikilpailussa neljällä raviradalla Suomessa. Tutkimuksessa 84 prosentilla hevosista löydettiin suuvaurioita kuten verenpurkauksia tai haavoja (Tuomola, Mäki-Kihniä, Kujala-Wirth, Mykkanen & Valros 2019, 1.) Sosiaalisen lisenssin ylläpitämiseksi tulee hyödyntää tieteellisen tutkimuksen tuottamaa tietoa ja varmistaa, että kaikki käytössä olevat toimintatavat tukevat hevosten hyvinvointia.

Viime vuosina hevosalan yhteiskunnallinen hyväksyttävyyden nousu on noussut keskustelun aiheeksi alan sisällä ja sen ulkopuolella. Yhteiskunta haastaa kaikkia toimialoja, mutta eläinaloilla eettisyyden kysymykset ja vaatimukset nousevat voimakkaasti esille tieteen tuottaessa yhä enemmän tietoa eläinten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Hevosalan ympärillä puhe eläinten hyvinvoinnista, sosiaalisesta toimiluvasta ja eläinurheilun oikeutuksesta on käynyt viime vuosina erityisen vilkkaana. Kriittisenkin keskustelun taustalla vaikuttavat yhteiskunnalliset muutokset, kuten väestön ikärakenne ja sukupolvien erilaiset arvomaailmat, nopea tiedonkulku ja sosiaalisen median ilmiöt. (Hevostietokeskus 6.5.2024.)

Alaviuhkolan mukaan (23.9.2022) sosiaalisen lisenssin ylläpitäminen tulisi nähdä jatkuvana prosessina, jota tulisi hoitaa koko ajan, ettei luottamus eettisesti kestävään toimintaan katoa. Hevosalan hyvinvoinnin tulee olla alalla toiminnan keskiössä ja sen pitää näkyä ulospäin. Säännöt ja keskustelut eivät riitä, vaan muutosten tulee näkyä käytännössä. Alaviuhkolan (23.9.2022) mukaan parhaat keinot edistää ja ylläpitää hevosalan sosiaalista lisenssiä ovat koulutus, tutkimus ja avoin keskustelu.

3 HEVOSTEN HYVINVOINNIN ARVIOINTI

3.1 Hyvinvoinnin määritelmä ja osa-alueet

Eläinten hyvinvointitutkimuksissa on tunnistettu, että hyvinvoinnin ytimessä ovat eläimen tuntemukset. Myönteiset kokemukset kuten mielihyvä ja kiintymys ylläpitävät hyvinvointia ja kielteiset tunteet kuten pelko ja kipu heikentävät sitä. (Telkänranta 2022, 5.)

Maa- ja metsätalousministeriön yhteydessä toimivan Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan määritelmän (2024) mukaan hyvinvointi on eläimen oma kokemus sen fyysisestä ja psyykkisestä olotilasta. Määritelmässä hyvinvointia tarkastellaan kolmen oikeuden kautta, jotka ovat oikeus lajintyypiseen käyttäytymiseen ja elinympäristöön, oikeus hyvään terveyteen ja toimintakykyyn ja oikeus hyvään kohteluun ja positiivisiin tuntemuksiin. Ihmisillä katsotaan olevan näitä oikeuksia vastaavia velvollisuuksia. Pito-olosuhteilla, hoidolla ja käsittelyllä ja eläinjalostuksella voidaan vaikuttaa eläinten hyvinvointiin. (Maa- ja metsätalousministeriö 2024.)

Hevosten hyvinvoinnin vapaaehtoisessa kehittämisessä on kyse lakisääteisen minimitason ylittämisestä. Walleniuksen (2024) mukaan laki pyrkii määrittämään eläinten hyvinvoinnin minimitason. Lakisääteinen taso linjaa rajan eläimen todennäköisen kärsimyksen ja elämisen arvoisen elämän välillä. Kuitenkin käsitys siitä, missä tilassa eläin kärsii, on muuttunut vuosin varrella. Siihen on vaikuttanut se tieto, mitä on ollut käytettävissä eläinten hyvinvointitutkimuksessa. Tutkimus on keskittynyt viime vuosina eläimen tunnekokemuksiin. Nykyään puhutaan positiivisesta hyvinvoinnista. Hyvinvointia ei ole vielä se, että eläin on kivuton eikä joudu kokemaan pelkoa, vaan täytyy olla myös mielihyvää tuottavia positiivisia tunnekokemuksia ja palkitsevaa toimintaa, josta seuraa antoisa ja elämisen arvoinen elämä. (Wallenius 11.4.2024.)

Tutkijoiden käyttämä ja laajasti hyväksymä tapa jäsenellä eläinten hyvinvointia on niin sanottu viiden tason malli (Five Domains Model), joka tarjoaa kokonaisvaltaisen lähestymistavan eläinten hyvinvoinnin arviointiin ja parantamiseen (Telkänranta 2022). Viiden domainin mallissa (kuvio 3) eläimen tarpeiden tyydyttymistä arvioidaan ravitsemuksen, ympäristön, terveyden ja käyttäytymisen kautta. Näistä neljästä osa-alueesta muodostuu viides: eläimen kokemus, jolla tarkoitetaan

hyvinvointia. (Mellor 2016, 4.) Malli on kehitetty vuonna 1994 ja se on sittemmin kehittynyt ja laajentunut huomioimaan eläinten fyysisen terveyden lisäksi myös niiden henkisen hyvinvoinnin ja tunnekokemukset. Vuoden 2020 päivitettyyn versioon on sisällytetty ihmisten ja eläinten vuorovaikutus osana eläinten hyvinvoinnin arviointia. (Mellor 2020, 1.)

KUVIO 3. Five Domain Model. Kuvan lähde © World Horse Welfare

Eläinten käyttäytymistieteen tohtori Helena Telkänranta (2022) toteaa, että hevosen hyvinvoinnin arvioinnin ja seurannan osa-alueita sekä hevosen hyvinvoinnin tason ulkoisia tunnusmerkkejä eli mittareita on tutkittu paljon. Hän tiivistää hevosten hyvinvoinnille merkittävimmät osa-alueet seuraavasti:

- lajityypillisten käyttäytymistarpeiden toteutuminen
- lajityypillisten sosiaalisten tarpeiden toteutuminen
- myönteiset kokemukset ja valinnanvapaus
- oikeanlainen ravinto
- varsan kasvuympäristön fyysisesti ja sosiaalisesti lajityypillinen kasvuympäristö.

Hyvinvointia heikentävät asiat:

- pelkoa tai kipua aiheuttavat tilanteet, etenkin toistuvina
- krooniset kiputilat

- sairaudet
- fyysinen epämukavuus.

3.2 Welfare Quality® ja eläinperäinen hyvinvoinnin arviointi

Welfare Quality® on tieteellinen eläinten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin arviointijärjestelmä. Se kehitettiin 2000-luvun alkupuolella kattavassa tieteellisessä yhteistyöprojektissa (Blokhuys, Veissier, Miele & Jones 2010. 60, 129-130.) Dalmaun mukaan (11.11.2024) Welfare Quality® -projekti pyrki luomaan yhtenäisen eläinten hyvinvoinnin mittausmenetelmän, joka olisi käyttökelpoinen kaikkialla maailmassa ja joka auttaisi vertailemaan ja todentamaan eläinten hyvinvointia ja siten tuottamaan tietoa eläintenpitäjille, kuluttajille ja päättäjille. Alun perin projektissa keskityttiin neljään eläinlajiin: nautoihin, sikoihin, munintakanoihin ja broilereihin (Dalmau 11.11.2024.)

Projektin myötä Welfare Quality® -arviointimenetelmän lähestymistavaksi muodostui eläinperäisten mittareiden käyttö eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa. Projektissa havaittiin, että eläimelle annettujen olosuhteiden ja ympäristön on tärkeää olla kunnossa. Hyvinvointi on kuitenkin eläimen oma kokemus sen voinnista. Luotettavin tapa arvioida eläimen hyvinvointia on tehdä se eläimestä itsestään. Eläinperäisellä hyvinvoinnin arvioinnilla tarkoitetaan esimerkiksi eläimen käyttäytymisen tai sen kliinisen voinnin tarkkailua, sen sijaan että keskityttäisiin tarkkailemaan eläimen pitoympäristön ominaisuuksia. (Dalmau 11.11.2024.)

Vuonna 2016 hevosille kehitettiin ensimmäisen kerran Welfare Quality® -menetelmään perustuva arviointiprotokolla, jota tutkittiin ja testattiin ratsastuskouluissa Ruotsissa (Viksten, Visser, Nyman & Blokhuys 2016, 1). Vuosina 2022–2024 Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa kehitettiin Welfare Quality® -menetelmään perustuva hevosten hyvinvoinnin arviointiprotokolla, joka soveltuu hevosalan yritysten auditointiin ja omavalvonnassa käytettäväksi (Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin 15.8.2022.). Protokollalle ei ole toistaiseksi haettu virallista Welfare Quality® -statusta.

3.3 Luotettavuus eläinten hyvinvoinnin arvioinnissa

Hyvinvointimittaristo, joka on luotettava ja tieteellisesti validi, sisältää eläinperäisiä, resurssiperäisiä ja toimitapamittareita. Resurssiperäiset mittarit tulkitsevat eläimen hyvinvointia jonkin resurssin

saatavuuden tai olemassaolon perusteella, esimerkiksi onko eläimellä vettä saatavilla vai ei. Toimitapamittari tarkoittaa tallin käytäntöjen selvittämistä esimerkiksi eläintenhoitajaa haastatteleamalla, kun halutaan selvittää esimerkiksi karkearehun antotiheyttä. Eläimestä havaittavaa tekijää, jonka on osoitettu korreloivan useissa tieteellisissä tutkimuksissa jonkin hyvinvointiin liittyvän muutoksen kanssa, kutsutaan eläinperäiseksi mittariksi. Eläinperäisiä mittareita ovat esimerkiksi kliinisten vaurioiden tarkastelu tai eläimen käyttäytymisen havainnointi. Luotettavimman tiedon eläimen reaaliaikaisesta hyvinvoinnin tasosta antaa lähes aina eläinperäinen mittari. (Wallenius 11.4.2024.)

Dalmau (11.11.2024) kuvaa hyvinvointimittariston kehittämisen suurimmaksi työksi mittareiden validoinnin. Validoinnilla tarkoitetaan mittarien tieteellistä todentamista eli sitä, että mittari todella arvioi sitä, mitä halutaan mitata, ja että mitattava asia on merkki hyvinvoinnin haasteesta. Lisäksi tulee varmistua mittareiden luotettavuudesta ja toistettavuudesta. Eläimen saaman arviointituloksen tulisi olla sama arvioijasta riippumatta. Mittariston käytön vaatima aika tulisi olla kohtuullinen. Arvioijan tulisi saada yhden työpäivän aikana kokonaiskäsitys eläintenpitopaikan eläinten hyvinvoinnin tasosta. Lisäksi mittareiden tulee olla käyttökelpoisia. Helppokäyttöisyys tarkoittaa sitä, että esimerkiksi eläimen kiputilat voidaan todentaa eläintä katsomalla, eläimeen sen suuremmin kajoamatta. Dalmau (11.11.2024) kertoo, että Welfare Quality® -projektissa tunnistettiin suuri tarve arvioijien kouluttamis- ja pätevyisyysjärjestelmälle, ja sellainen myös luotiin.

3.4 Hevosten hyvinvointimittariston käyttötavat

Hyvinvointimittariston käyttötapoja ovat sisäinen auditointi (omavalvonta) ja ulkoinen auditointi. Sisäinen auditointi on organisaation itsensä suorittamaa arviointia, jossa omasta henkilökunnasta koulutetut auditoijat arvioivat organisaation toimintaa vertaamalla sitä arviointikriteereihin. Sisäisen auditoinnin tuottamaa tietoa voidaan hyödyntää organisaation laatutyössä ja toiminnan kehittämisessä. (Suuronen 15.9.2023.)

Ulkoisella auditoinnilla tarkoitetaan puolueetonta arviointia, jonka tarkoitus on selvittää, tekeekö organisaatio niin kuin on sanonut toimivansa. Auditoinnin perimmäinen tarkoitus on siis selvittää, täyttääkö organisaatio sille asetetut vaatimukset. Auditoinnista annetaan palaute, jossa todetaan vahvuudet ja kehittämiskohteet. (Tampereen ammattikorkeakoulu 2024.)

Auditoinnin periaatteet ovat objektiivisuus, riippumattomuus, ja järjestelmällisyys. Objektiivisuus tarkoittaa, että auditoinnissa keskitytään faktoihin. Se perustuu havaintoihin, dokumentaatioon ja mittauksiin. Riippumattomuus tarkoittaa sitä, että auditoijan tulee olla niin riippumaton auditoitava toiminnasta kuin se on mahdollista. Järjestelmällisyys tarkoittaa, että auditointitoiminta on systemaattista ja suunniteltua. (Suuronen 15.9.2023.)

4 PALVELUMUOTOILU KEHITTÄMISTYÖSSÄ

Tässä opinnäytetyössä hyödynnettiin palvelumuotoilun periaatteita. Kehittämistyössä palveluksi määriteltiin Kpedu Kaustisen hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan toimintamalli. Se toteutuu organisaation sisäisenä palveluna, jonka käyttäjiä ovat ennen kaikkea organisaation henkilökunta ja opiskelijat.

Palvelumuotoilu (service design) on lähestymistapa, jota käytetään laajasti yritysten ja julkisen sektorin kehittämistyössä (Ojasalo 2014, 71). Palvelut, toisin kuten tuotteet, ovat aineettomia ja ajassa tapahtuvia. Palvelumuotoilussa jäsennetään ja konkretisoidaan palveluja ja asiakaskokemuksia käsitteillä, joiden avulla ymmärretään paremmin niitä ominaisuuksia ja tekijöitä, joita tulee ottaa huomioon suunniteltaessa uusia palveluja tai uudistettaessa olemassa olevia palveluja. (Miettinen 2011, 43.) Tavoitteena on luoda palvelukokemuksista helppokäyttöisiä, hyödyllisiä ja haluttavia. Organisaation näkökulmasta tavoitellaan vaikuttavia, kannattavia ja erottuvia palvelukonsepteja. (Ojasalo 2014, 71–72.)

Palvelumuotoiluprosessissa keskeistä on asiakasymmärryksen ja käyttäjäkokemusten ymmärtäminen. Kehittäminen perustuu palvelujen käyttäjien ja muiden osapuolten toiminnan, tilanteiden, tarpeiden, toiveiden ja muiden palvelun taustalla olevien tekijöiden havaitsemiseen. (Ojasalo 2014, 72.) Käyttäjäymmärryksen rakentaminen edellyttää laajaa ja monipuolista tiedonkeruuta, jotta voidaan selvittää, miten ihmiset kokevat organisaatioiden tarjoamia palveluja. (Miettinen 2011, 30.)

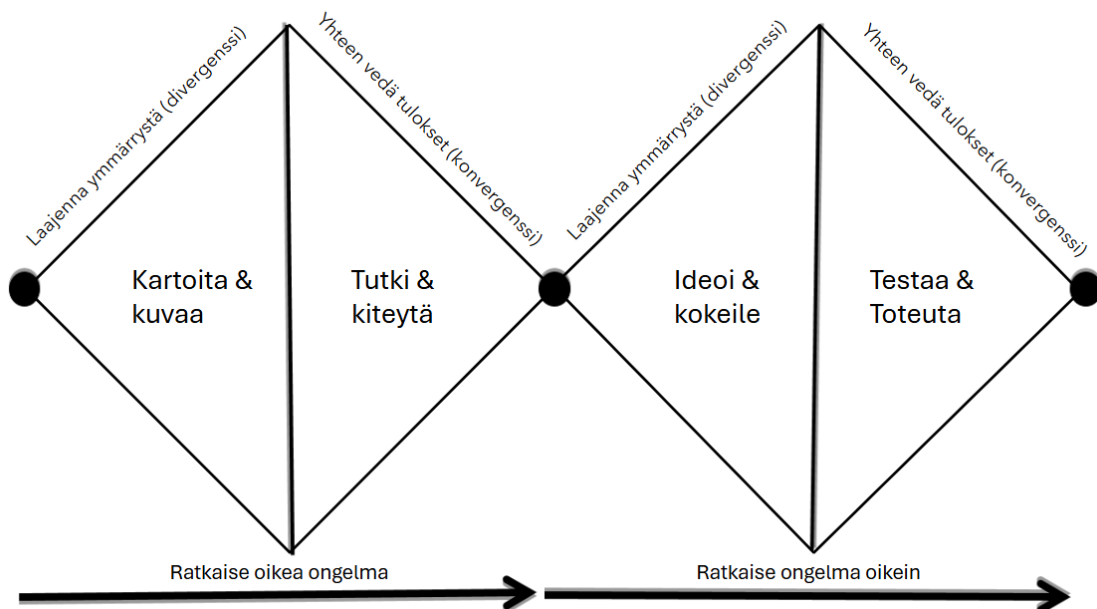
Palvelun eri osapuolten osallistaminen palvelumuotoiluprosessiin on oleellista. Yhteissuunnittelulla palvelun käyttäjät, asiakkaat, eri alojen asiantuntijat ja muut sidosryhmät osallistuvat palvelun kehittämistyöhön. Yhteissuunnittelun hyötyjä ovat laaja ideoiden, kokemusten ja ratkaisujen kerääminen ja jakaminen. (Ojasalo 2014, 72.) Muotoiluajattelu (design thinking) on keskeinen ajattelutapa palvelumuotoilussa. Muotoiluajattelulla luodaan uudenlaisia ratkaisuja. Keskeistä siinä on halu tarttua haasteisiin, kyseenalaistaa ja tutkia rajoitteita. (Miettinen 2011, 27.)

Palvelukonseptilla tarkoitetaan suunnitellun palvelun kokonaiskuvausta tai luonnosta, jossa esitellään yksityiskohtaisesti palvelun keskeinen idea. Palvelun konseptoinnilla hahmotellaan yhteinen näkemys palvelusta, kuten kenelle palvelu on tarkoitettu, mitä hyötyä siitä on, miten palvelua käy-

tetään ja lopulta mitä resursseja tarvitaan kaiken tämän tuottamiseksi. (Maijala 1.8.2018.) Palvelumuotoilun prosessia esitetään usein pohjautuen tuplatimantti-prosessimalliin (the Double Diamond proces), joka kuvataan kuviossa 4. Tuplatimantti tarjoaa jäsenneilyn lähestymistavan ongelmanratkaisulle ja luovalle suunnittelulle.

Malli on visualisoitu kahdella timantilla, joista ensimmäinen timantti ohjaa tunnistamaan ongelman ja toinen timantti kehittämään ongelmaan ratkaisun. Tuplatimanttimalli kuvaa ajattelun ja tutkimuksen laajentumista (divergenssi) ja supistumista (konvergenssi), jotka tyypillisesti vuorottelevat prosessin eri vaiheissa (Koivisto, Säynäjäkangas & Forsberg 2019, 42–43.) Divergenssi tarkoittaa avointa laajaa tiedonkeruuta ja ideointia. Konvergenssi taas tarkoittaa tiedon arviointia, vaihtoehtojen karsimista ja parhaiden näkökulmien kiteytystä. (Palvelumuotoilu Palo 8.12.2018.)

Tuplatimanttiprosessi on jaettu neljään vaiheeseen, jotka ovat 1) kartoita & kuvaa 2) tutki & kiteytä 3) ideoi & kokeile ja 4) testaa & toteuta (Palvelumuotoilu Palo 8.12.2018). Tässä opinnäytetyössä on hyödynnetty tuplatimantin kolmea ensimmäistä vaihetta. Testaa ja toteuta -vaihe rajattiin työn ulkopuolelle. Kyseinen vaihe on tärkeä palvelun viimeistelyssä ja se työ jatkuu Kpedu Kaustisella opinnäytetyön jälkeen. Tuplatimantin vaiheet on kuvattu Kehittämistyön toteuttaminen ja tulokset -luvussa.

KUVIO 4. Tuplatimantti-prosessimalli.

5 KEHITTÄMISTYÖN TOTEUTTAMINEN JA TULOKSET

Tutkimuksellisessa kehittämistyössä on toimintatutkimuksen piirteitä, sillä tutkija on itse mukana toteuttamassa muutosprosessia. Toimintatutkimuksen tunnusmerkkejä ovat myös ihmisten toiminnan muutokseen tähtääminen. Tässä opinnäytetyössä muutoksen aikaansaamiseksi kehitettiin organisaation sisäistä toimintamallia (Kananen 2017, 49) tuplatimanttimallin mukaisesti. Opinnäytetyöprosessi on kuvattu kuvioon 5. Seuraavissa alaluvuissa kuvataan eri vaiheissa tapahtunut kehittäminen ja sen tulokset.

Kartoita & kuvaa	Tutki & kiteytä	Ideoi & kokeile	Testaa & toteuta
<p>TAVOITE: Nykytilanteen, tavoitteiden, palveluhaasteen ja asiakasryhmien määrittely</p> <p>MENETELMÄT:</p> <ul style="list-style-type: none">• Pöytätyö• Fokusryhmä <p>TULOKSET:</p> <ul style="list-style-type: none">• Rajattu palveluhaaste ja asiakasryhmät• Kokonaisvaltaisen kuvan muodostaminen toimintamallista suhteessa toimintaympäristöön	<p>TAVOITE: Tiedon kerääminen palvelun käyttäjistä ja heidän tarpeistaan</p> <p>MENETELMÄT:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hyvinvointimittariston käyttökoulutus & palautekysely• Omavalvonnan kokeilujakso & ryhmähaastattelu <p>TULOKSET:</p> <ul style="list-style-type: none">• Kiteytys selkeistä ratkaisua vaativista ongelmista• Suunnitteluohjaimet	<p>TAVOITE: Ratkaisuvaihtoehtojen ideointi ja konkretisointi</p> <p>MENETELMÄT:</p> <ul style="list-style-type: none">• Ideointi• Nopeat kokeilut• Konseptin luonnostelu <p>TULOKSET:</p> <ul style="list-style-type: none">• Hevosten hyvinvoinnin jatkuvan parantamisen ja omavalvonnan toimintamallin konseptin kuvaus	<p>TAVOITE: Toimintamallin viimeistely, testaaminen ja käyttöönotto</p> <p>MENETELMÄT:</p> <ul style="list-style-type: none">• Toimintamallin tarkka mallintaminen• Toimintamallin testaaminen• Mittareiden määrittely toimintamallin arvioinnin tueksi <p>TULOKSET:</p> <ul style="list-style-type: none">• Yhteiskehitetty toimiva ratkaisu palveluhaasteeseen.

KUVIO 5. Opinnäytetyössä sovellettiin tuplatimantti-prosessimallia. Testaa ja toteuta -vaihe rajattiin työn ulkopuolelle.

5.1 Vaihe 1: Kartoita ja kuvaa

Palvelumuotoiluprosessin ensimmäisessä vaiheessa kartoitettiin nykytilanne sekä määriteltiin palveluhaaste ja asiakasryhmät. Ensimmäisen vaiheen tavoitteena oli selkeyttää toimeksiantajan ja opinnäytetyön toiminnalliset tavoitteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnasta. Lisäksi pyrittiin selvittämään organisaation sisäinen tieto kehitettävästä palvelusta, sen haasteista ja mahdollisuuksista. Tavoitteena oli luoda kokonaisvaltainen kuva palvelun nykytilasta suhteessa toimintaympäristöön. Kartoita ja kuvaa -vaiheen lopputuloksena tunnistettiin palvelussa ne seikat, joita haluttiin

tutkia tarkemmin, sekä rajata ratkottava haaste ja asiakasryhmät. Tavoitteena oli myös määritellä mittarit, joilla kehittämistyön onnistumista voidaan arvioida. (Palvelumuotoilu Palo 23.12.2021.)

Kehittämistyö aloitettiin pöytätyöskilpimyksellä, joka tarkoittaa olemassa olevien tietolähteiden kuten toimialaraporttien, lehti- ja uutisartikkelien, organisaation sisäisten asiakastietojen, akateemisten tutkimusten ja seminaarien tuottaman tiedon käsittelyä ja niiden tarjoamia oivalluksia. Pöytätyöskilpimyksen avulla tunnistettiin nousevia trendejä ja odotettavissa olevia kehityskulkuja. Ne vahvistivat hevosten hyvinvoinnin omavalvontakäytänteiden kirkastamisen ja läpinäkyvyyden merkitystä. (Helsingin yliopisto 2024.)

Pöytätyöskilpimyksessä hyödynnettiin seuraavia lähteitä:

- Sitra megatrendit
- Kpedu laatutyö, pedagoginen ohjelma ja arvolupaukset
- Kpedu Kaustisen opiskelijapalaute
- Kpedu Kaustisen tiimipalaverit ja kehittämispäivät
- hevosten hyvinvointia ja sosiaalista toimilupaa koskevat uutiset ja artikkelit
- Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanketiimin palaverit ja sidosryhmäyhteistyö hevosalan toimijoiden kanssa
- kirjallisuuskatsaus hevosten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä
- hevosalan toimijoiden tuottamat blogit ja artikkelit, webinaarit ja seminaarit.

Seuraava vaihe oli koota fokusryhmä, joka on tapa kerätä näkemyksiä ja ideoita useammalta henkilöltä nopeasti ja kustannustehokkaasti (Rauhala, M. & Turku, J. 22.1.2024). Opinnäytetyöntekijä kokosi fokusryhmän, johon kuului Kpedu Kaustisen toimipaikan edustajia: tallimestareita, toimipaikan päällikkö ja hevosten hyvinvoinnin mittaamisen asiantuntija. Fokusryhmäkeskustelun fasilitointiin valmistauduttiin pöytätyöskilpimyksellä, jolla varmistettiin, että kaikki ryhmän jäsenet ovat tietoisia saatavilla olevasta tiedosta ja kehittämisprojektin lähtökohdista (Helsingin yliopisto 2024). Etukäteen valmisteltiin fokusryhmäkeskustelun rungoksi kysymykset, joiden avulla varmistettiin, että keskustelu pysyy halutussa aiheessa. Fokusryhmässä terävöitettiin erityisesti kehittämistyön tarkoitusta ja todellisia tarpeita ja odotettavia hyötyä: Mikä on se ilmiö, johon halutaan tarttua? Millaisen kehittämistarpeen organisaatio on huomannut?

5.2 Yhteenveto kartoita ja kuvaa -vaiheesta

Kpedu Kaustisella oli ennakkoon tunnistettu tarve avata ja kehittää hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan liittyvää prosessia. Kpedu Kaustisella toimintaa ohjaavaksi arvoksi on määritelty hevosten hyvinvoinnin kehittäminen. Kartoita ja kuvaa -vaiheessa kiteytettiin niitä tarpeita ja hyötyjä, joita hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan terävöittämisellä voitaisiin saavuttaa. Selkeän hevosten hyvinvoinnin jatkuvan parantamisen toimintamallia tarvittiin siihen, että julkilausuttu arvo toteutuu käytännössä koulutuspalvelutoiminnassa sekä välittyy palvelun kautta uskottavasti asiakkaille ja sidosryhmille.

Hevostoimialan todettiin olevan yleisesti kriittisen tarkastelun alla viimeaikaisten useiden hevosten hyvinvoinnin laiminlyöntiin liittyvien uutisten valossa. Hyvinvointitutkimukseen perustuvat konkreettiset teot ja niistä viestiminen koettiin olevan vastaus hevosalan sosiaalisen lisenssin ylläpitämiseksi. Tässä toimintaympäristössä ja odotettavissa kehityskuluissa alan palveluiden menestystekijäksi uskotaan nousevan hevosten hyvinvoinnin uskottava ja läpinäkyvä jatkuvan parantamisen prosessi.

Selkeän omavalvontaan ja ulkoiseen auditointiin perustuvan toimintamallin avulla voitaisiin kehittää aidosti hevosten hyvinvointia ja todentaa jatkuvaa parantamista ja sisäistä laatutyötä. Läpinäkyvällä prosessilla voitaisiin hallita myös sosiaaliseen toimilupaan liittyviä riskejä. Kpedu Kaustisen hallinnoiman Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeen tavoitteena oli tuottaa työkalu ja toimintatapa tallien omavalvontaan hyödyntäen hankkeessa kehitettävää hevosten hyvinvointimittaristoa. Työlle nähtiin merkityksiä riskien hallinnan lisäksi myös jatkuvan oppimisen näkökulmasta, joka tukee ammatillisen oppilaitoksen perustehtävää alan ammattiosaamisen tuottajana. Hyvinvoinnin omavalvonnan toimintamallin omaksuminen tuottaa osaamista henkilöstölle ja opiskelijoille.

Palvelumuotoiluprosessin ensimmäisessä vaiheessa opinnäytetyön kehittämistehtäväksi rajattiin tutkimuskysymys: Millaisia ovat hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa? Työn lopputuloksena oli odotettavissa toimintamallin kuvaaminen hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan Kpedu Kaustisen toimipaikassa.

Fokusryhmä-keskustelussa hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan kehittämisen todettiin olevan organisaation sisäistä laatutyötä, joka tähtää hevosten hyvinvoinnin jatkuvaan parantamiseen ja

mahdollisten hyvinvointiongelmien ennakointiin sisäisiä toimintatapoja kehittämällä. Yhteisesti todettiin, että tälle laatutyölle tulee määritellä ja kirjata selkeät tavoitteet.

Palvelun käyttäjiksi eli hyvinvointihavaintojen tekijöiksi hevosten omavalvonnassa rajattiin Kpedu Kaustisen tallilla työskentelevä opetus- ja ohjaushenkilöstö sekä opiskelijat. Opiskelijat haluttiin nähdä asiakkaina, jotka haluttiin osallistaa hevosten hyvinvoinnin havainnointiin ja omavalvontaan yhdessä henkilökunnan kanssa.

5.3 Vaihe 2: Tutki ja kiteytä

Tutki ja kiteytä -vaiheen tavoitteena oli kerätä laadukasta ja kokonaisvaltaista tietoa palvelun käyttäjistä ja heidän todellisista tarpeistaan. Vaiheen tuloksena kiteytettiin selkeät ratkaisua vaativat ongelmat sekä suunnitteluohjaimet, joiden avulla lähestyttiin ongelmaa. Suunnitteluohjain tarkoittaa uudelta palvelulta edellytettäviä tärkeitä ominaisuuksia ja käyttäjätarpeisiin perustuvia päävaatimuksia. (Palvelumuotoilu Palo 2024a.)

5.3.1 Hyvinvointimittariston käyttökoulutus ja palautekysely

Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanke järjesti oppilaitoskiertueen, jonka tavoitteena oli antaa käyttöperehdytys hyvinvointimittaristoon sekä kerätä tietoa auditointikäytäntöjen ja omavalvontatyökalun kehittämistä varten. Kiertueen aikana jalkauduttiin viiteen hevosalan oppilaitokseen antamaan mittariston käyttökoulutusta hevosalan opetushenkilöstölle sekä muille hankkeen sidosryhmiin kuuluville alan ammattilaisille. Osallistujina oli myös hevosalan opiskelijoita. Kolmipäiväiseen koulutukseen osallistui yhteensä 80 henkilöä. Koulutus sisälsi teoriaosuuden ja hevosten hyvinvoinnin arviointia annetulla mittaristolla oppilaitosten talleissa. Hevosten hyvinvointimittaristoa (kuvio 6) oli kehitetty hankkeen aikana ja se perustui tieteellisesti todennettuun Welfare Quality® eläinten hyvinvoinnin mittausmenetelmään.

HYVÄ RAVITSEMUS	1.	Ei pitkittynyttä janoa	1. Onko hevosella jatkuvasti vettä saatavilla (paikoissa missä se viettää yli x h aikaa) 2. Onko laumassa olevilla hevosilla mahdollisuus päästä useamman kuin yhden vesipisteen luo? 3. Onko vesi ja vesipiste puhtas ja toimiva?	HYVÄ TERVEYS	6.	Ei vaurioita	1. Ihovauriot (lievät ja vakavat) 2. Kaviovauriot ja ylikasvaneet kaviot 3. Hännän ja harjan hankausjäljet 4. Ontuminen/epäpuhtas liike
	2.	Ei pitkittynyttä nälkää	1. Kuntoluokka 2. Karkearehun saatavuus 3. Karkearehun ja väkirehun antojärjestys		7.	Ei sairauksia	1. Epänormaali sierainvuoto 2. Epänormaali silmävuoto 3. Yskeminen 4. Ripuli/likaantuminen
HYVÄT PITO- OLOSUHTEET	3.	Makuumukavuus	1. Onko hevosella mahdollisuus a) kuivaan ja b) pehmeään makuualustaan?	NORMAALI KÄYTTÄYTYMINEN	8.	Ei (käytöstä aiheutuvaa) kipua	1. Selän aristus 2. Suututkimus 3. Kipuilmie 4. Käyttätymisen varustettaessa
	4.	Liikkumisen helppous ja soveltuvuus	1. Onko hevosella mahdollisuus omaehtoiseen liikuntaan vähintään x tuntia vuorokaudessa? 2. Kannustaako ulkoilualue liikkumiseen?		9.	Sosiaalinen käyttäytyminen	1. Onko mahdollisuus sos.kontaktiin? 2. Jos edelliseen kyllä -> sosiaalisen käyttäytymisen laatu
	5.	Soveltuva lämpötila	1. Värisekö hevonen? Onko hevosella hiki? Puuskuttaako hevonen levossa? 2. Onko hevosella mahdollisuus päästä säänsuojaan?		10.	Lajityypillisen käyttäytymisen mahdollisuudet	1. Mahdollisuus laiduntaa 2. Stereotyyppiset käyttäytymiset
					11.	Ihmis-eläinsuhde	1. VAA ja FAA testi
					12.	Positiivinen tunnetila	1. Muodostuu "automaattisesti" kaikista kategorioista five domains mallia soveltamalla/avulla

KUVIO 6. Hevosalan oppilaitoksissa annettiin käyttökoulutusta hevosten hyvinvointimittaristoon, joka kehitettiin Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa vuosina 2022–2024.

Osallistujat opettelivat käyttämään kaikkiin neljään hyvinvoinnin kategoriaan liittyviä mittareita. Aluksi taustateoriaa opiskeltiin webinarissa, joka sisälsi myös kuvatestejä osallistujille. Kuvatestein arvioitiin hevosten lihavuuskuntoluokkaa, kipuilmettä ja kliinisiä havaintoja kuten ihovaurioita, hankausjälkiä, lyöttymiä, silmä- tai sierainvuotoja sekä pisteytettiin niitä ohjeistetun vakavuusasteikon mukaan. Kuvatesteissä harjoiteltiin myös tunnistamaan hevosen pitkittynyt kiputila hyödyntämällä mittaristoon valittua The Horse Grimace Scale (HGS) kipuilme-etogrammia, joka on validoitu ja standardisoitu hevosen ilmemuutoksiin perustuva kipuasteikko (Dalla Costa ym. 2014, 1). Osallistujille kuvatestit toimivat oppimiskokemuksena ja harjoituksen oli tarkoitus valmistaa heitä tallilla tehtäviin hyvinvoinnin arviointitilanteisiin.

Tallilla osallistujat pääsivät harjoittelemaan mittareiden käyttöä pienryhmissä. Osallistujia opastettiin tarkemmin muun muassa suututkimuksen, selän painelun ja lähestymistestien tekemiseen. Nämä vaativat syvällisempää perehtymistä mittarin oikean käyttötavan varmistamiseksi. Kolmipäiväisen käyttöopastuksen viimeisenä päivänä kukin osallistuja suoritti testiauditoinnin itsenäisesti oppilaitoksen tallille. Oppilaitoskiertueella saatiin mittariston kehittämiseen tietoa siitä, millaisella perehdytyksellä mittareiden luotettava käyttö voidaan oppia, kuinka hevosalan ammattilaiset yleisesti arvottavat erilaisia tilanteita ja kuinka yhtenäisiä heidän arvionsa ovat.

Päivien aikana havaittua ja opittua purettiin vielä yhteisesti luokassa. Osallistujilta kerättiin palaute nimettömän Forms-kyselyn avulla. Kyselyn avulla haluttiin selvittää osallistujien kokemuksia mittariston ymmärrettävyydestä ja käytettävyydestä omavalvonnassa. Siinä oli sekä monivalinta- että avoimia kysymyksiä. Osallistujilta kysyttiin, mikä hyvinvoinnin osa-alueista oli helpoin tai vaikein oppia ja ymmärtää, mitkä mittareista olisivat käyttökelpoisia tallin omavalvonnassa sekä vapaat kommentit ja yleinen arvosana käyttöopastukselle. Kyselyyn saatiin 50 vastausta. Kyselyn tuottama laadullinen aineisto analysoitiin teemoittelu-menetelmällä, jossa tutkimusongelman kannalta olennaiset aiheet eli teemat paikannetaan (Juhila 2024).

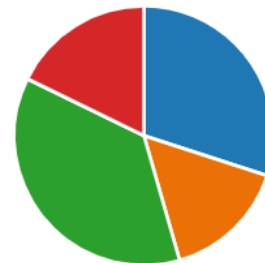
Palautekyselyn tulokset

Kolmasosa (33,5 prosenttia) vastaajista koki helpoimmiksi ymmärtää ja oppia Hyvät pito -olosuhteet ja Hyvä ravitsemus -kategorioiden mittarit (kuvio 7). Näissä kategorioissa arviointi perustui pitkälti hevoselle annettujen resurssien havainnointiin ja tallin toimitapojen selvittämiseen.

1. Mikä teemoista oli **helpoin** ymmärtää ja oppia?
(voit valita useamman)

[Lisätietoja](#)

● Hyvä ravitsemus	27
● Hyvä terveys	14
● Hyvät pito-olosuhteet	33
● Normaali käyttäytyminen	16

KUVIO 7. Hyvään ravitsemukseen ja pitoympäristöön liittyvät hyvinvointimittarit koettiin helpoimmiksi mittariston käyttökoulutuksessa kerätyn palautteen perusteella.

Normaali käyttäytyminen ja Hyvä terveys -kategorioiden arviointi koettiin vaikeimmiksi ymmärtää ja oppia, näin koki 41 prosenttia vastaajista (kuvio 8). Näissä kategorioissa hyvinvointia arvioidaan lähes täysin eläinperäisesti eli tekemällä havaintoja eläimen kliinisestä terveydestä tai käyttäytymisestä.

2. Mikä teemoista oli **vaikein** ymmärtää ja oppia?
(voit valita useamman)

[Lisätietoja](#)

	Hyvä ravitseminen	8
	Hyvä terveys	20
	Hyvät pito-olosuhteet	1
	Normaali käyttäytyminen	23

KUVIO 8. Oppilaitospäiviin osallistujat kokivat haasteellisena normaaliin käyttäytymiseen ja terveyteen liittyvien hyvinvointimittareiden käytön.

Lähes kaikki vastaajat (94 %) olivat sitä mieltä, että hyvinvointimittarit ovat käyttökelpoisia tallin omavalvonnassa. Neljäsosa (24 %) vastaajista valitsi normaalin käyttäytymisen -kategorian mittarit käyttökelpoisina hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan. Normaali käyttäytyminen -kategorian mittarit arvioivat hevosten sosiaalista käyttäytymistä, lajityypillisen käyttäytymisen mahdollisuutta ja ihmis-eläinsuhdetta. Lähes puolet vastaajista (44 %) mainitsi vastauksessaan Hyvä terveys -kategoriaan kuuluvia mittareita, joilla tarkoitetaan erilaisia kliiniseen terveyteen liittyviä havaintoja hevosesta. Hevosen pitkittyneen kivun arviointiin käytettävä The Horse Grimace Scale (HGS) kuuluu terveysteknologiaan, vaikka arviointi tehdään hevosen pään seudun eleitä ja ilmeitä eli käyttäytymistä arvioimalla. Kivun arviointi tai kipuilme-sana toistui kymmenessä (20 %) vastauksessa. Hyvä ravitseminen ja Hyvät pito-olosuhteet osa-alueiden mittareiden käyttökelpoisuudesta omavalvonnassa mainitaan viidessä vastauksessa, joka edustaa 10 prosenttia vastaajista.

Vastaajat saivat jättää palautekyselyssä myös vapaita kommentteja. Vastaajista 70 prosenttia jätti palautetta. Vapaan palautteen osalta tekstiaineisto jaettiin aluksi kolmeen kategoriaan 1) mittareiden kehittäminen, 2) omavalvontakäytänteet ja mittareiden oppiminen sekä 3) käyttökoulutuksen toteutus.

Mittariston kehittämistyötä koskevat vastaukset liittyvät muun muassa yksittäisten mittareiden luotettavuuteen ja raja-arvojen määrittämiseen. Nämä vastaukset toimitettiin mittaristoa kehittävälle työryhmälle ja ne rajattiin pois tästä opinnäytetyöstä, koska ne eivät olleet merkityksellisiä tämän opinnäytetyön tutkimuskysymyksen kannalta.

Mittariston käyttökoulutus sai kiittävää ja kannustavaa palautetta. Monet vastaajista kokivat sen mielenkiintoisena, opettavaisena ja hyödyllisenä. Tietomäärä tuntui suurelta ja tahti nopealta. Mittariston käytön oppiminen vaatii enemmän aikaa ja harjoittelua. Vastauksissa nousi tarve selkeille ohjeille tai opasmonisteille, joita voitaisiin käyttää ”lunttilappuna” mukana tallissa hevosten hyvinvointia arvioitaessa. Luento-osuutta kiiteltiin, mutta käytännön harjoitusten kautta mittareiden käyttö opittiin helpommin. Etenkin kipuilmien arviointi koettiin haastavaksi ja tueksi kaivattiin selkeää suomenkielistä ohjeistusta. Vastaajat tunnistavat tarpeen harjaannuttaa silmää hienovarais-ten eleiden ja ilmeiden arvioinnissa kipuilmien luotettavan arvioinnin varmistamiseksi.

Hyvä kokonaisuus, tarkennuksia odotellaan vielä muutama asiaan. Hyvät selvitykset, miksi nämä mittarit valittu ja miksi joitakin ei valittu. Kiitos, oikein loistavat päivät.” (Vastaaja nro 18)

Pääsin oppimaan ihan valtavasti uutta. Pidän koko hanketta äärettömän tärkeänä ja hyvin toteutettuna. (Vastaaja nro 19)

Lomakkeen kehittäminen auttaa varmaankin paljon, jos siinä lukisi merkintätavat (tätä 5 sek, tästä kaikki havainnot, jne) Tehtävää tehdessä välillä tarve tarkastaa ohjeita, saisi olla mahdollisimman helppoa. Paljon uutta asiaa sisällöstä ja toiminnasta, jota on hankala omaksua kovin nopeasti. Päivien mittaan tuli tutummaksi. (Vastaaja 48)

Kipuilmien tulkinta oli mielenkiintoista ja sen myötä tulee tarkkailtua hevosia enemmän. (Vastaaja 50)

Palautteen ja oppilaitoskiertueen perusteella omavalvontaan kaivattiin tukimateriaalia ja käsikirjaa mittariston käyttöön. Käyttöön opastus osoittautui tärkeäksi, jotta hyvinvointimittareita opittaisiin käyttämään luotettavasti. Esimerkiksi hevosten suututkimuksen tekemiseen olisi hyvä saada kädestä pitäen opastusta. Sen oppiminen kuvasta tuntui haastavalta. Hyvinvointihavaintojen tekijän olisi hyvä pystyä säännöllisesti harjaannuttamaan silmäänsä kuvatestein, jotta arviointitapa ei lähisi vääristymään. Etenkin kipuilmien arviointi koettiin haastavana oppia. Hyvinvointimittareiden taustateoriaa olisi hyvä olla saatavilla.

5.3.2 Omavalvonnan kokeilujakso ja ryhmähaastattelu

Kpedu Kaustisella järjestettiin keväällä 2024 kokeilu, jossa testattiin kolmen viikon ajan (3.5.–24.5.) valikoituja hyvinvointimittareita omavalvontakäytössä. Hevosten hyvinvointia arvioi testijaksolla seitsemän opetus- ja ohjaushenkilökunnan jäsentä. Kaikki testiryhmän jäsenet olivat osallistuneet aikaisemmin mittariston käyttökoulutukseen. Testiryhmää ohjeistettiin tekemään ja kirjaamaan niitä

havaintoja hevosista, joita luontevasti pystyy ja ehtii normaalin työn lomassa tekemään. Havainnot kirjattiin paperimonisteille. Hevosista arvioitiin käyttöohjeistuksen mukaisesti ihovaurioita ja muita klinisiä havaintoja sekä käyttäytymiseen liittyviä havaintoja.

Testijaksoa varten perustettiin WhatsApp-ryhmä, jonne testikäyttäjien spontaanit kokemukset mitariston käytettävyydestä pyydettiin kirjoittamaan muistiin. Viestittely siellä jäi vähäiseksi.

Testijakson jälkeen järjestettiin testiajille ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu on keskustelu, jonka tavoitteena on kerätä monipuolista tietoa käsiteltävästä aiheesta melko vapaamuotoisesti. Haastattelijan rooli on keskustelun aikaansaaminen ja vuorovaikutuksen helpottaminen sekä siitä huolehtiminen, että kaikilla on mahdollisuus osallistua. Ryhmähaastattelun etu on, että tietoa saadaan samanaikaisesti usealta ihmiseltä. Ryhmädynamiikka voi vaikuttaa siihen, mitä ryhmässä sanotaan ja kuka pääsee ääneen. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 61.)

Ryhmähaastattelu toteutettiin tavanomaisen tallitiimin viikkopalaverin yhteydessä Teams-etäyhteydellä, jossa vapaasti keskusteltiin mittareiden käyttökokemuksista. Opinnäytetyön tekijä valmistautui ryhmähaastatteluun laatimalla seuraavat kysymykset ja piti kirjaa käydystä keskustelusta.

- Mitä mittareista käytettiin ja mitä ei käytetty? Miksi?
- Mikä on ollut helppoa / toimivaa?
- Mikä on ollut hankalaa / vaikeaa?
- Millaisia havaintoja päällimmäisenä mielessä?

Ryhmähaastattelua seurasi keskustelun analysointi. Kerätty haastatteluaineisto kirjoitetaan puhtaaksi ja tekstiä voidaan tarvittaessa koodata kuvaamaan keskustelun sisältöä (Kananen 2017, 132). Etäyhteydellä järjestetyn ryhmähaastattelun puheenvuorot oli kirjoitettu ylös ja siten litteroitu aineisto oli valmiina käytettävissä. Analyysi aloitettiin lukemalla haastatteluaineisto läpi muutamaan kertaan. Tämän jälkeen palautettiin mieleen opinnäytetyön päätutkimuskysymys: Millaisia ovat hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa. Aineistoa peilattiin tutkimuskysymyksen sekä haastattelukysymyksiin.

Aineistoa koodattiin sen mukaan, käsitteikö teksti testijakson aikana helpoiksi ja toimiviksi koettuja asioita vai vaikeiksi, työläiksi tai muutoin hankaliksi koettuja asioita. Pian huomattiin, että aineis-

tossa oli myös odottamattomia sisältöjä ja kohtia. Aineistosta nousi luontevasti tutkimuskysymyksen kannalta relevantteja teemoja, kuten hyvinvointimittarien käytöstä koettuja hyötyjä, hevosiin liittyviä havaintoja ja hyvinvointimittareiden käyttöön tai nykyiseen hevostoimintaan liittyviä kehitysideoita. Yhteenvetotaulukkoon (taulukko 1) on tiivistetty ryhmähaastattelussa käyty keskustelu. Taavoitteena oli tunnistaa opinnäytetyön tutkimuskysymyksen tueksi käyttäjien vaatimuksia omavalvonnan käytettävyydelle sekä palvelun keskeisiä ominaisuuksia, jotka jatkossa ohjaavat palvelun muotoilua.

TAULUKKO 1. Haastatteluissa käyty keskustelu tiivistettynä.

Helppoksi koettu	Hankalaksi koettu	Huomioita	Suunnitteluohjurit
Käyttämismittarien käyttö luontevaa opetus- ja näyttötilanteissa; kengitys, ratsastus, ajaminen.	Kirjaamisen hankaluus, paperilomake aina hukassa. Kiireisinä päivinä tallissa ei ole aikaa tehdä mittareita. Mittarin oikea-aikaisuus (esim. kipuilmettä ei voi tulkita hevosen syödessä)	Opiskelijoiden osallistaminen ja oppiminen, hyvinvoinnin havainnointi ja kirjaus osaksi opintoja. Pyrkimys selvittää epämukavuutta ilmentävän käyttämisen syy, toimitapojen muuttaminen ja kehittäminen. Kun havaintoja kertyy, mitä sitten tapahtuu? Vastuun jakautuminen henkilökunnassa.	<ul style="list-style-type: none"> Opiskelijoiden osallistaminen Kirjauskäytänteet helpoiksi, älypuhelimella Kertynyt tieto tulee olla helposti tulkittavissa ja hyödynnettävissä Toimintamallin kehittäminen "huolitapauksille"

5.3.3 Yhteenvedo tutki ja kiteytä -vaiheesta

Tutki ja kiteytä -vaiheessa nostettiin ja kirjattiin opinnäytetyön tutkimuskysymyksen pohjalta ratkaisua vaativia konkreettisia haasteita ja kysymyksiä, joihin lähdettiin etsimään prosessin edetessä vastauksia.

Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan hyviä käytänteitä määriteltäessä huomattiin, että seuraavat ongelmat vaativat ratkaisua:

- Mitä hyvinvointimittareita käytetään ja milloin?
- Kuinka hyvinvointimittareiden käyttö opitaan?

- Minne hevosista tehdyt havainnot kirjataan?
- Kuka tai ketkä havaintoja tekevät?
- Missä tietoja havainnoista säilytetään?
- Miten tieto analysoidaan helposti tulkittavaan muotoon?
- Milloin, miten ja kuka tiedon käsittelee?
- Kuka päättää, millaisiin toimenpiteisiin tiedon perusteella ryhdytään?
- Miten ja keille omavalvontaprosessista viestitään?

Lisäksi Tutki ja kiteytä -vaiheessa haluttiin selvittää suunnitteluohjaimia eli omavalvontatyökalun käyttäjien vaatimuksia palvelun käytettävyydelle ja palvelun keskeisiä ominaisuuksia, jotka jatkossa ohjaavat palvelun muotoilua (Palvelumuotoilu Palo 2024).

Suunnitteluohjaimiksi valittiin:

- helppokäyttöisyys
- vuorovaikutteisuus asiakkaiden kanssa
- toimintamallin läpinäkyvyys
- jatkuva oppiminen ja parantaminen
- kertyneen tiedon hyödyntäminen
- pedagogisuus.

Hevosten hyvinvoinnin seurantaan ja arviointiin rakennettu omavalvonnan toimintamalli tulee olla käyttäjälle helppo ja havainnot tulee pystyä kirjaamaan paperimonisteiden sijaan esimerkiksi älypuhelimella talliolosuhteissa. Palvelumuotoiluprosessin aikana tulee osata määritellä kuka, missä ja milloin hyvinvointimittareita käyttää, jotta toimintamalli olisi helppo, vaivaton ja luotettava. Kertyneen tiedon säilytystapaan ja tiedon hyödynnettävyyteen käytännössä täytyy kiinnittää huomiota mallin kehittämisessä. Opiskelijoiden osallistamista hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan pidettiin tärkeänä.

5.4 Vaihe 3: Ideoi ja kokeile

Ideoi ja kokeile -vaiheessa pyritään tuottamaan useita sellaisia vaihtoehtoisia ratkaisuja, jotka tukevat organisaation tavoitteita. Erilaisia ideoita tuotetaan luovin menetelmin ja ideat konkretisoidaan esimerkiksi piirtämällä. Lisäksi voidaan toteuttaa nopeita kokeiluja testaamalla alustavaa

ideaa. Kokeilujen avulla on tarkoitus selvittää, mitkä ideoista ovat sellaisia, joita kannattaa jatkokehittää. Ideoi ja kokeile -vaihe on iteratiivinen, joka tarkoittaa, että samoja työvaiheita toistetaan, kunnes saavutetaan haluttu lopputulos. Vaiheen lopputuloksena tavoitellaan konseptia, joka on usein visuaalinen kuvaus ratkaisun keskeisistä elementeistä. Konseptikuvaus auttaa hahmottamaan ja ymmärtämään kokonaisuuden, joka toimii pohjana ratkaisun jatkokehittämiselle kohti palvelun käyttöönottoa ja toteutusta. (Palvelumuotoilu Palo 2024.)

5.4.1 Kokeilu: ilmoituskanavan testaus

Palvelumuotoiluprosessin edellisten vaiheiden tietoa yhdistelemällä alkoi hahmottua hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan ja jatkuvan parantamisen keskeisiä elementtejä. Suunnitteluohjaimeksi tunnistettiin vuorovaikutus asiakkaiden kanssa ja jatkuva oppiminen, tämä tarkoitti käytännössä opiskelijoiden osallistamista hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan. Oli myös tunnistettu, että toimintamalliin on tarve sisällyttää selkeä kanava hyvinvointihavainnoista ilmoittamiseen.

Edellisissä palvelumuotoilun vaiheissa selvitettiin henkilökunnan käyttökokemuksia ja näkökulmia, joten tässä vaiheessa keskityttiin opiskelijoiden kokemukseen. Haluttiin selvittää opiskelijoiden spontaaneja huomioita hevosten hyvinvoinnista. Tätä kartoitettiin avaamalla avoin kysely opiskelijoille (kuvio 9). Forms-kysely välitettiin ryhmien vastuuhjaajien kautta opiskelijaryhmien WhatsApp-ryhmiin saateviestin kera ja kyselyn oletettiin tavoittavan kaikki hevosalan tutkinto-opiskelijat. Saateviestissä ja kysymyksissä ei haluttu johdatella vastaajia tekemään esimerkiksi negatiivisia tai positiivisia huomioita, vaan pyrittiin saamaan mahdollisimman spontaaneja huomioita eli tiedostamaan ne hyvinvoinnin osa-alueet, joihin opiskelijat kiinnittävät huomiota. Opiskelijat eivät olleet osallistuneet hyvinvointimittariston käyttökoulutukseen eli heillä ei ollut käsitystä hyvinvointimittaristossa tarkasteltavista asioista.

Microsoft Forms
forms.office.com

<https://forms.office.com/e/FUED1FUGLY>

KYSELY

Kehitämme Kpedun tallien hevosten hyvinvoinnin omavalvontaa.

👉 Haluamme kuulla millaisiin asioihin kiinnität opiskelijana huomiota Kpedun hevosissa?

👏 Kaikenlaiset huomiot ovat arvokkaita - kiitos kun vastaat!

👉 Yksi lomake koskee yhtä hevosista, voit täyttää lomakkeen useampaan kertaan.

Lisätietoja: Opiskelen Agrologi YAMK tutkintoa Oulun ammattikorkeakoulussa ja opinnäytetyössäni tutkin ja kehitän hevosten hyvinvoinnin omavalvontakäytänteitä osana Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanketta. Kyselyn avulla on tarkoitus kartoittaa, millaisia asioita opiskelijat yleisesti havainnoivat opetushevosissa. Kyselyyn vastaaminen tapahtuu anonyyminä.

Ystävällisin terveisin,
Marjo Kaivolahti-Koukkari

11.06

KUVIO 9. Opiskelijoille lähetetty kyselylinkki saatetekstin kera opiskeluryhmän WhatsApp-ryhmään.

Kysely julkaistiin toukokuun 2024 lopulla ja jätettiin toistaiseksi auki. Muistutusviestiä kyselyyn vastaamiseksi ei laitettu. Kyselyn saattoi tehdä anonymisti. Vastajat kuitenkin eroteltiin ensimmäisen kysymyksen avulla päiväopiskelijoihin, jotka opiskelevat pääsääntöisesti oppilaitoksen tallilla, ja monimuoto-opiskelijoihin, jotka käyvät noin kerran kuukaudessa lähiopiskelujaksolla Kaustisella. Kyselyssä pyydettiin nimeämään hevonen, jota havainto koskee ja kertomaan päivämäärä, jolloin havainto on tehty. Tehtyä havaintoa pyydettiin kuvailemaan omin sanoin.

Tulokset

Opiskelijoiden hyvinvointihavainnot oppilaitoksen hevosista -kysely tuotti viisi vastausta. Kaikki havainnot koskivat eri hevosia. Vastaajista neljä oli monimuoto-opiskelijoita ja yksi päiväopiskelija.

Viisi havaintokokonaisuutta määriteltiin joko myönteiseksi huomioksi hyvinvoinnista tai kielteiseksi huomioksi hyvinvoinnista. Vastauksista kolme edusti vastaajan huolta jostakin hyvinvointiongelmasta ja kaksi vastaajaa toi esiin myönteisiä havaintoja hevosten hyvinvoinnista. Jokainen viidestä havaintokokonaisuudesta edusti useita yksittäisiä havaintoja (taulukko 2).

Pieneksi jääneelle aineistolle tehtiin karkea analyysi koodaamalla havaintokokonaisuuksien yksittäiset havainnot yksinkertaistettuun muotoon mukailen hevosten hyvinvointimittariston osa-alueita.

Valtaosa yksittäisistä havainnoista liittyi hevosten käyttäytymiseen. Havainnot kohdistuivat seuraaviin käyttäytymisiin: hevosen myönteinen suhtautuminen ihmiseen sitä lähestyttäessä, hevosen käyttäytyminen varustettaessa, stressikäyttäytyminen, aggressiivisuus, apaattisuus ja kipu. Terveysteen liittyviä havaintoja oli vähän. Niitä olivat varusteen sopivuus, varusteen aiheuttama lyötymä ja kipu. Pito-olosuhteisiin liittyviä havaintoja olivat kuivikkeen määrä ja hevosen ulkoilualan kannustavuus liikkumiseen. Ravitsemukseen liittyviä havaintoja ei ilmoitettu lainkaan.

TAULUKKO 2. Näyte alkuperäisen tekstin koodaamisesta hyvinvoinnin osa-alueiksi ja mittareiksi

Yksittäinen havainto yhden vastaajan ilmoittamasta havaintokokonaisuudesta	Hyvinvoinnin osa-alue, indikaattori ja mittari
"Tulee esim. karsinassa ja tarhassa korvat höröllä vastaan kun hakee"	Normaali käyttäytyminen → ihmis-eläinsuhde → lähestymisestä VAA/FAA
"Varsa oli paitsi ankaralla vesiripulilla.."	Hyvä terveys → ei sairauksia → havainto ripulista tai pakkaantuneesta liasta
" <i>Kuivikkeen määrä karsinoissa isoimmilla hevosilla on tuntunut välillä hieman vähäiseltä..</i> "	Hyvät pito-olosuhteet → mahdollisuus pehmeään makuualustaan → kuivikkeen määrä

5.4.2 Kokeilu: opiskelijoiden osallistaminen

Opiskelijoiden oma-aloitteisesta hyvinvointihavaintojen kyselystä opittiin, että heidät haluttiin osallistaa hyvinvoinnin omavalvontaan, mutta samalla opiskelijoiden tietoisuutta tulisi lisätä hyvinvoinnin osa-alueista ja mittareista siten, että hyvinvointia voitaisiin havainnoida luotettavien ja toistettavien mittareiden kautta. Mittareiden kautta kerätyt havainnot tuottaisivat omavalvonnan toimintamallissa vertailukelpoista tietoa, joka olisi siten helpommin käytettävissä hyvinvoinnin kehittämiseen.

Kolmelle monimuoto-opiskeluryhmälle pidettiin puolen päivän pituinen hyvinvointimittariston esittely ja muutamien hyvinvointimittareiden taustateorian kertaus sekä käytännön harjoitukset tallissa. Samalla päästiin testaamaan kokeilua varten rakennettua hyvinvointimittarin käyttöön opastavaa

ilmoituslomaketta (kuvio 10). Tästä opetustuokiosta kerättiin opiskelijoilta palaute, jossa heitä pyydettiin arvioimaan opastuksen ja lomakkeen käyttökelpoisuutta, kun tehdään hyvinvointihavaintoja hevosista tallissa.

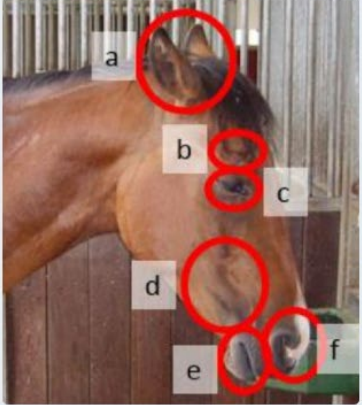
13

Arvioi kipuilme.

Katso hevosta yhteensä 1 minuutin ajan silloin kun se on omissa oloissaan karsinassa tai tarhassa.

Lomake ohjaa sinua havainnoimaan ja pisteyttämään yksitellen jokaisen (6kpl) kasvopiirteiden asteikolla 0 = ei havaita, 1= lievä, 2 = vakava.

- a) Korvien asento
- b) Silmän ympäryks
- c) Silmien avonaisuus
- d) Purentalihakset
- e) Suun alue
- f) Sieraimet

KUVIO 10. Hyvinvoinnin arviointiin opastava lomake.

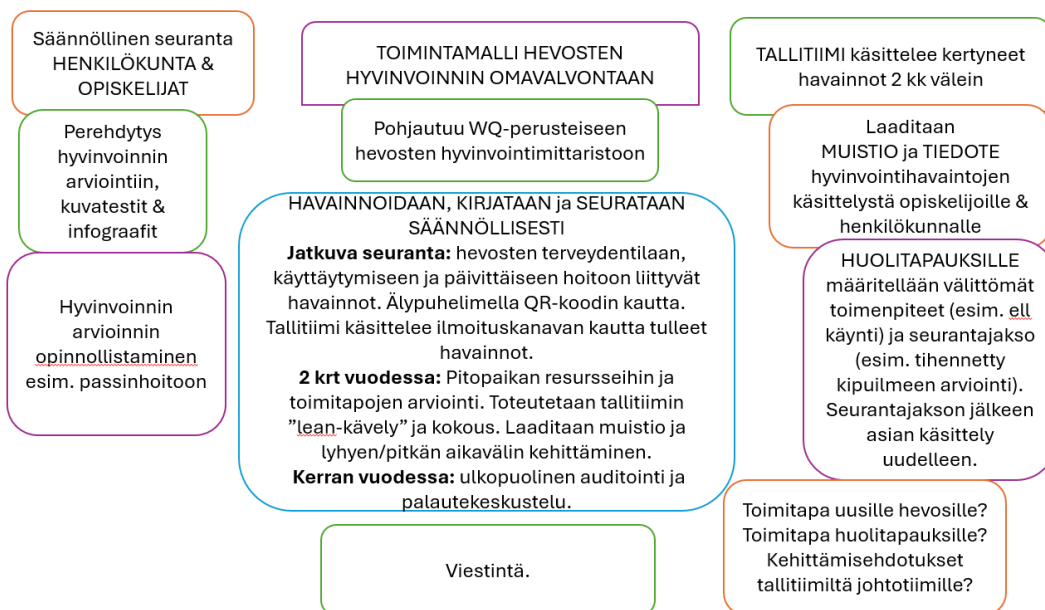
Tulokset

Opiskelijat arvioivat hyvinvoinnin arviointiin ohjaavan lomakkeen selkeäksi, loogiseksi, helppokäyttöiseksi ja nopeaksi oppia. Käyttäytymisen arvioinnin he kokivat haastavana ja elekielen tulkinta vaatisi harjoittelua. Käyttäytymisen arviointi keskittyi hevosen epämukavuuden ja kipueiden tunnistamiseen. Opiskelijat halusivat raportoida myös myönteisiä havaintoja. He suhtautuivat myönteisesti ja uteliaasti hevosten hyvinvointimittaristoon ja siitä sovellettuun omavalvonnan toimintamalliin.

Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan toimintamallin suunnitteluohjaimiksi valittiin aiemmassa vaiheessa vuorovaikutteisuus asiakkaiden kanssa, pedagogisuus ja helppokäyttöisyys. Hyvinvoinnin arvioinnin opettaminen ja opiskelijoiden osallistaminen omavalvontaan tukivat näitä palvelulta vaadittavia ominaisuuksia. Hyvinvoinnin omavalvonnan ja jatkuvan parantamisen toimintamalliin tulisi sisällyttää koulutusosuus ja käyttöön opastus opiskelijoille ja henkilökunnalle. Koulutuksen lisäksi hyvinvoinnin havainnointiin tulisi olla tarjolla helposti saavutettavaa tukimateriaalia ja selkeä ilmoituskanava.

5.4.3 Toimintamallin luonnostelua

Luonnostelemalla ja karttamenetelmän avulla koko palvelumuotoiluprosessin aikana kerätystä tiedosta ja ideoista alkoi vähitellen jalostua toimintamalli. Ideat purettiin visuaaliseksi kartaksi, josta pystyi tunnistamaan toimintamallin eri elementtejä. Konseptilla tarkoitetaan kokonaiskuvaa suunniteltavasta palvelusta eli toimintamallista. Konseptin synnyttäminen on iteratiivinen prosessi, jossa syntyneitä ideoita konkretisoidaan ja testataan, arvioidaan ja kehitellään eteenpäin. Tähän vaiheeseen kuului ideoiden visuaalistamista (kuvio 11) ja niiden yhteiskehittämistä fokusryhmässä ja nopeita kokeiluja. (Palvelumuotoilu Palo 2024.)

KUVIO 11. Keskenäinen luonnos toimintamallista, jonka pääperiaatteet alkoivat hahmottua karttamenetelmän avulla.

5.4.4 Yhteenveto ideoi ja kokeile -vaiheesta

Yhteenvetona kokeilujen ja konseptin luonnostelun kautta alkoi hahmottua käyttökelpoisin kokonaisratkaisu toimintamallille. Ideoi ja kokeile -vaiheen aikana päädyttiin toimintamalliin, jossa koko mittaristoa käytetään sisäiseen auditointiin muutaman kerran vuodessa jokapäiväisen yksittäisten mittareiden käytön sijaan. Tämä ratkaisu oli selkein, helpoin ja luotettavin tapa.

Hyvinvoinnin toimintamallin perusta on hyvinvoinnin arviointi kokonaisuutena ja tulosten analysoinnin perusteella hevosten hoito- ja pitokäytänteinen järjestelmällinen kehittäminen. Mittaristo sisältää noin 40 yksittäistä mittaria ja niiden käsittelyyn kuluu noin yksi työpäivä. Pisteet voidaan syöttää Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa tuotettuun laskentatyökaluun, jonka kautta saadaan arviointitulos kokonaisuudesta sekä yksitellen eri hyvinvoinnin osa-alueista. Näin saadaan luotettava arvio kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnista. Tulos on vertailukelpoinen, ja siten hyvinvoinnin tasoa voidaan systemaattisesti seurata ja kehittää.

Yksittäisten mittareiden käyttö on haastava hallita tulosten kirjaamisen, analysoinnin ja luotettavuuden näkökulmista. Yksittäisiä mittareita voidaan kuitenkin käyttää joustavasti oppilaitosarjessa ja opettaa niiden käyttö opiskelijoille. Yksittäisillä mittareilla voidaan myös tiuhemmin seurata jotakin asiaa, jossa on havaittu ongelma kokonaisarviointin perusteella. Esimerkiksi, jos kokonaisarvioinnissa on havaittu tietyillä hevosilla suuvaurioita, voidaan suutarkastuksen tekeminen kohdentaa useammin näille yksilöille.

6 TOIMINTAMALLIN KUVAUS

Tässä opinnäytetyössä kehitettiin toimintamalli hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan ja jatkuvaan parantamiseen toimeksiantajan Kpedu Kaustisen toimintaympäristössä. Toimintamalli soveltaa hevosten hyvinvointimittaristoa. Toimintamalli on kehitetty ammatillisen oppilaitoksen tarpeeseen, mutta se on sovellettavissa esimerkiksi hevosalan yrityksiin.

Palvelumuotoiluprosessilla pyrittiin löytämään ratkaisu tutkimuskysymykseen: Millaisia ovat hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvonnassa. Toimintamalli on laadunhallintaa, jonka tarkoitus on tehdä näkyväksi Kpedu Kaustisen arvolupaus hevosten hyvinvoinnin edistämisestä. Toimintamalli tarjoaa ratkaisun hevosten hyvinvoinnin kokonaisuuden johtamiseen ja hevosten hyvinvoinnin tosiasiallisen tason arviointiin ja parantamiseen. Toimintamalli on sisäinen palvelu, jonka käyttäjiä ovat oppilaitoksen henkilökunta ja opiskelijat. Toimintamalli osallistaa sisäisen palvelun käyttäjät, henkilökunnan ja opiskelijat hyvinvoinnin järjestelmälliseen edistämiseen. Toimintamallin avulla tuotetaan tietoa kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tasosta hevosten pito- ja hoitokäytäntöjen kehittämistä varten. Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan ja jatkuvan parantamisen toimintamallin pääperiaatteet on kuvattu kuvioon 12.

KUVIO 12. Hevosten hyvinvoinnin jatkuvan parantamisen toimintamalli soveltaen PDCA eli Plan, Do, Check, Act laadunhallinnan mallia.

Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan ja jatkuvan parantamisen toimintamalli perustuu kokonaisvaltaisen laadunhallinnan periaatteisiin. Laatutyö perustuu suunniteltuun prosessiin. Toimintaa dokumentoidaan, jotta voidaan osoittaa toiminnan kehittyminen ja varmistaa tiedon siirtyminen henkilöstön välillä. Dokumentointi on myös edellytys tietoon perustuvalla päätöksenteolla. Johdon sitoutuminen on erityisen tärkeää. Toimintamalliin liittyvät tavoitteet, vastuut ja päätösvaltuudet tulee määrittää ja henkilöstöä kannustaa ja kouluttaa tavoitteiden mukaisesti. Toimintamalli perustuu riskiperusteiseen ajattelutapaan, jonka tarkoituksena ennakoita mahdolliset toiminnan häiriötekijät, mutta myös tunnistaa toiminnan mahdollisuudet. Asiakaslähtöisyys eli asiakkaiden tarpeiden ja vaatimusten huomioiminen on laadunhallinnan keskeinen periaate. Päätöksenteon ja kehittämis-toimenpiteet perustuvat näyttöihin ja tietoon, olettamusten tai pelkkien arvioiden sijaan. (Lindroos 14.11.2024.)

Omavalvonnan toimintamalli sisältää säännöllistä sisäistä arviointia, jossa organisaation omaan henkilökuntaan kuuluvat ja hevosten hyvinvointimittariston käyttöön perehtyneet arvioijat tekevät arviointia hyödyntäen hyvinvointimittaristoa. Hyvinvointimittariston käyttöön ja sisäisten auditointiosaamiseen koulutetaan henkilökuntaa. Hyvinvointimittariston käyttökoulutuksessa hyödynnetään

Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa tuotettua materiaalia, kuten omavalvonnan käsikirjaa.

Omavalvonnan lisäksi suositellaan harvemmin toistuvaa ulkoista riippumatonta hyvinvointiauditointia. Koulutetun hyvinvointiauditoijan arviointi tuottaa tosiasiallisen, luotettavan ja puolueettoman arvion hevosten kokonaisvaltaisesta hyvinvoinnin tasosta eläintenpitopaikassa. Ulkoinen auditointi antaa tukea sisäiselle arvioinnille ja sen avulla voidaan huolehtia siitä, etteivät sisäinen arviointitapa ja tulokset lähde vinoutumaan.

Sisäinen auditointi on toteutettavissa yhden työpäivän aikana. Sen lisäksi tulosten purkamiseen ja johtopäätösten tekemiseen on varattava aikaa. Sisäinen auditointi tehdään ainakin alussa kaksi kertaa vuodessa, kerran kesä- ja talvikaudella. Näin saadaan tietoa hyvinvoinnin toteutumisesta erilaisten olosuhteiden vallitessa. Esimerkiksi tarhojen virikkeellisyys, makuukavuus ja sääsuojan tarve voivat vaihdella eri vuodenaikoina, mikä on hyvä tunnistaa. Kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tason vakiintuessa tavoiteltuun, sisäistä auditointia voidaan harventaa esimerkiksi kerran vuodessa tehtäväksi.

Sisäisessä auditoinnissa voidaan hyödyntää hevosten hyvinvoinnin omavalvontakäyttöön tarkoitettua käsikirjaa, arviointilomakkeita ja pisteidenlaskentatyökalua, jotka on kehitetty Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeessa. Sisäisistä auditointituloksista voidaan tarkastella esimerkiksi sitä, mistä hyvinvoinnin osa-alueista on saatu parhaat ja mistä heikoimmat pisteet ja pohtia, mitkä tekijät tuloksiin vaikuttavat. Kehittämiskohteille määritellään lyhyen aikavälin ja pitkän aikavälin toimenpiteet ja tavoitteet.

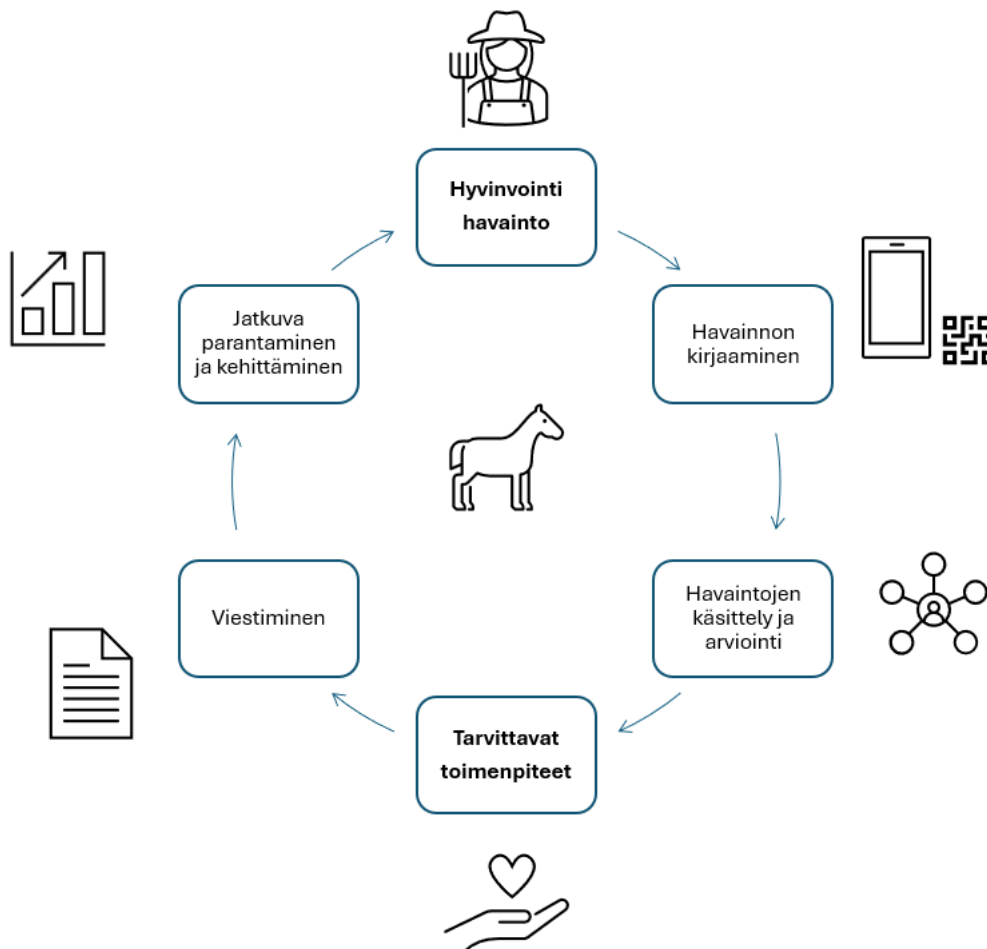
Tavoitteiden toteutumista seurataan säännöllisillä sisäisillä hyvinvointiauditoinneilla. Tulosten perusteella voidaan tarvittaessa määritellä yksittäiset hyvinvoinnin osa-alueet tai mittarit, yksittäiset hevoset tai hevosryhmät tiheämpään säännölliseen seurantaan. Sisäisen auditoinnin tuottamaa tietoa hyödynnetään päätöksenteossa ja hevosten hoito- ja pitokäytänteiden kehittämisessä. Hevosten kokonaisvaltaiselle hyvinvoinnille määritellään tavoitetasot perustuen laskentamallin antamiin tuloksiin. Kokonaisuuden kannalta on hyvä tiedostaa yksittäisten auditointikertojen tulosten heilahtelut ja pyrkiä tarkastelemaan hyvinvoinnin kehittymistä pitkällä aikavälillä.

Opiskelijoiden osallistaminen ja pedagogisuus

Opiskelijoille opetetaan hevosten hyvinvointimittaristoon perustuvaa arviointia. Opiskelijoille mahdollistetaan hyvinvoinnin seurantaan osallistuminen osana opintoja. Esimerkiksi opintoihin voi kuulua hoitohevosen hyvinvoinnin seuranta tietyin mittarein. Opiskelijoille demonstroidaan ja opetetaan hyvinvoinnin järjestelmällistä omavalvontaa.

Hyvinvointihuomioiden ilmoituskanava

Osana toimintamallia luodaan niin sanottu huolikanava opiskelijoiden ja henkilökunnan spontaaneille hevosten hyvinvointiin liittyville huolille. Huolikanavan seurantaan ja ilmoitusten käsittelyyn määritellään säännölliset ajankohdat ja vastuutahot. Huolikanavaan tulleista ilmoituksista raportoidaan avoimesti: kuinka paljon ilmoituksia on tullut, mihin ne liittyvät ja millaisiin toimenpiteisiin on ryhdytty. Ilmoituskanava esitellään kuviossa 14.

KUVIO 13. Kuvaus hyvinvointihavaintojen ilmoituskanavasta.

Viestintä ja vuorovaikutus

Toimintamallin vaiheista viestitään läpinäkyvästi. Auditointitulokset ja niiden pohjalta määritellyt vahvuudet, kehittämiskohteet ja toimenpiteet dokumentoidaan, jonka pohjalta tuotetaan tiedote henkilökunnalle ja opiskelijoille. Vahvuuksista ja kehittämiskohteista on suositeltavaa viestiä myönteisesti ja mahdollisimman totuudenmukaisesti myös organisaation ulkopuolelle. Hyvinvoinnin omavalvonnan toimintamallista viestiminen on osa oppilaitoksen vastuullisuusviestintää.

Toimintamallin viimeistely, käyttöönotto ja johtaminen

Toimintamallin tarkka mallintaminen, testaaminen sekä onnistumisen mittareiden määrittely ja käyttöönotto on rajattu tämän opinnäytetyön ulkopuolelle. Käyttöönotto vaatii organisaatiossa vielä palvelumuotoiluprosessin viimeisen vaiheen työstämistä ja toimintamallin käyttöönoton johtamista.

Hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan ja jatkuvan parantamisen toimintamallin johtamiselle tulee määrittellä vastuuhenkilö tai henkilöt, päätöksenteontapa ja päätösvaltuudet. Hevosten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin tavoiteltava taso on määriteltävä, jotta on selvää, mihin toiminnalla tähdätään. Henkilöstö ja opiskelijat tulee sitouttaa hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan toimintatapaan. Tätä voidaan edistää esimerkiksi henkilöstöä kouluttamalla ja sisällyttämällä hevosten hyvinvoinnin toimintamalli osaksi opiskelijoiden opetussuunnitelmaa.

Toimintamallin käyttöönotto edellyttää seuraavia toimenpiteitä:

- 1) Toimintamallin viimeistely. Tähän kuuluu tarkka mallintaminen ja testaaminen, tavoitteiden, vastuiden ja päätösvaltuuksien määrittäminen ja käyttöönotto. Voidaan perustaa esimerkiksi työryhmä edistämään asiaa.
- 2) Hevosten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin nykyisen tason todentaminen. Tämä toteutetaan toimintamallin käyttöönoton alkuvaiheessa ja tarvittaessa myöhemmin, teetetään ulkoinen riippumaton hyvinvointiauditointi, jonka tuloksiin palataan sisäisissä auditoinneissa.
- 3) Sisäisen arviointiosaamisen varmistaminen. Sisäistä arviointia tekevien henkilöiden hyvinvointimittareiden käyttöosaaminen ja sisäinen auditointiosaaminen varmistetaan koulutuksella.
- 4) Opiskelijoiden osallistaminen. Opetetaan opiskelijoille hevosten hyvinvoinnin omavalvontaa ja osallistetaan heitä hyvinvoinnin arviointiin soveltuvien osin.

Sosiaalisen lisenssin säilyttäminen

Toimintamalli sisältää kaikki ne elementit, jotka Douglasin ym. (2022, 7.) mukaan edistävät sosiaalisen lisenssin säilyttämistä. Näitä elementtejä ovat hyvinvoinnin asettaminen etusijalle, koulutus, vuorovaikutus, eettinen arviointi ja aktiivinen toimijuus. Seuraavat Kpedu Kaustisen toimipaikan hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan toimintamallin pääperiaatteet pohjautuvat ja tukevat siten sosiaalisen lisenssin säilyttämistä: (1) Arvioidaan hyvinvointia kokonaisuutena, (2) Puututaan hyvinvointiin liittyviin huolenaiheisiin, (3) Koulutetaan henkilökuntaa ja opiskelijoita, (4) Edistetään tiedeseen perustuvia toimitapoja, (5) Välitetään yhteiset arvot kaikille sidosryhmille, (6) Osallistetaan opiskelijat hyvinvoinnin jatkuvaan parantamiseen, (7) Ollaan aktiivisia toimijoita, (8) Ennakoidaan riskejä sekä (9) Viestitään ennakoivasti, myönteisesti ja totuudenmukaisesti.

7 POHDINTA

7.1 Opinnäytetyön aiheen pohdintaa

Tässä opinnäytetyössä pyrittiin selvittämään ja osoittamaan hyvät käytänteet hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan oppilaitosympäristössä. Opinnäytetyön aihe vastaa alan ajankohtaiseen kehittämistarpeeseen sosiaalisen lisenssin ylläpitämiseksi. Omavalvonnan toimintamalli sisältää elementit, jotka edistävät sosiaalisen lisenssin säilyttämistä hevosalalla.

Opinnäytetyössä havaittiin, että hevosten hyvinvointi on moniulotteinen käsite, joka voi tarkoittaa eri ihmisille eri asioita. Hyvinvointi täytyy ensiksi määritellä ja jäsentää, jolloin sen arviointi, kehittäminen ja siitä viestiminen ovat ylipäättään mahdollisia. Vaikuttavan ja uskottavan hevosten hyvinvoinnin omavalvontamallin tulee perustua tieteellisesti pätevään tietoon. Opinnäytetyössä kehitetty toimintamalli on ennen kaikkea hevosten hyvinvoinnin kokonaisuuden hallintaa ja vastuullisuuden johtamista.

Opinnäytetyössä todettiin, että uskottava omavalvonta suhtautuu hyvinvoinnin arviointiin kokonaisvaltaisesti ja ottaa huomioon kaikki hyvinvoinnin osa-alueet. Omavalvonta korostaa hevosen omaa kokemusta sen voinnista. Tämä eroaa totutusta, lakisääteisestä hyvinvointivaatimusten arvioinnista, joka perustuu pitkälti eläimelle annettujen resurssien arviointiin. Koska eläimen käyttäytymisen arviointi on altis virhetulkinnolle ja voi tuntua työläältä, on ensiarvoisen tärkeää varmistaa koulutuksella omavalvonnan hyvinvointimittareiden käyttöosaaminen sekä oikeat tulkinnot. Alan toimijat tarvitsevat tietoa ja koulutusta muodostaakseen tutkittuun tietoon perustuvan kokonaiskuvan hevosten hyvinvoinnin käsitteestä. Koulutuksen myötä tieto ja ymmärrys lisääntyvät ja motivaatio hyvinvointia edistävien toimintamallien kokeiluun kasvaa.

Hyvinvointimittaristojen hyödyntäminen on uusi asia hevosalalla. Tieteellisesti pätevään mittaristoon pohjaava sisäinen laatutyö hevosten hyvinvoinnin arvioinnissa ja kehittämisessä voi olla avainasemassa hevosten käytön yleisen hyväksyttävyyden ja luottamuksen säilyttämisessä yhteiskunnassa. Kehityskulku viittaa siihen, että hevosten kilpailumenestykseen perustuva argumentaatio hevosten hyvinvoinnin takaamiseksi ei riitä. Vastuullisuusviestintään tarvitaan uskottava ja lä-

pinäkyvä järjestelmä sekä todennettavissa olevat toimet hyvinvoinnin edistämiseksi. Omavalvonnan toimintamalli on skaalattavissa keskusjärjestötasolle, yhdistyksiin, talliyhteisöihin ja yksittäisen yrittäjän käyttöön.

Toimintamalli luo puitteet hevosten hyvinvoinnin kokonaisuuden johtamiselle ja kehittämiseksi. Kpedu Kaustisella on otettu aktiivinen toimijuus alan kehittämistyössä. Hevosten hyvinvoinnin edistäminen on nostettu läpileikkaavaksi arvoksi. Opinnäytetyössä kehitetty toimintamalli kuvaa hevosten hyvinvoinnin omavalvonnan prosessin ja ohjaa jäsentämään läpinäkyvästi käytännön toimenpiteitä hevosten kokonaisvaltaisen hyvinvoinnin edistämiseksi. Omavalvonnan toimintamallin käyttöönotto voidaan nähdä kunnianhimoisena edelläkävijyytenä. Jatkokehitysideana on tuottaa koulutusta laajasti hevosalan toimijoille: yrittäjille, yhdistykselle ja harrastajille hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan ja hyvinvoinnin kehittämiseen.

7.2 Opinnäytetyön luotettavuuden arviointia

Hyvän tieteellisen käytännön peruseriaatteita ovat luotettavuus, rehellisyys, arvostus ja vastuunotto (Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023). Näitä noudatettiin opinnäytetyössä muun muassa tekemällä tutkimussuunnitelma ja hakemalla tutkimuslupa. Opinnäytetyöntekijä hankki osaamista osallistumalla palvelumuotoilun ja laadullisten tutkimusmenetelmien soveltamisen opintojaksoille. Opinnäytetyöntekijä oli aktiivisesti yhteydessä opinnäytetyötä ohjaavaan opettajaan. Palvelumuotoiluun sisältyy paljon yhteiskehittämistä ja vuorovaikusta. Opinnäytetyön aikana osoitettiin arvostusta opinnäytetyöhön osallistuvia henkilöitä ja heidän näkemyksiään kohtaan, noudatettiin tietosuojaa ja luottamuksellisuutta aineistojen käsittelyssä ja hallinnassa.

Omavalvonnan toimintamalli määriteltiin Kpedu Kaustisen sisäisenä palveluna. Kohderyhmää olivat oppilaitoksen johto, opetushenkilöstö, tallimestarit ja opiskelijat, joiden tarpeita hevosten hyvinvoinnin omavalvontaan haluttiin ymmärtää. Yhteiskehittämiseen osallistettiin hyvinvointimittariston kehittäjätiimi ja oppilaitoksen tallissa hevosten kanssa toimivat henkilöt. Yhteiskehittäminen onnistui hyvin, koska kohderyhmät olivat motivoituneita osallistumaan projektiin. Opinnäytetyöntekijä toimi mittaristoa kehittävässä hanketyöryhmässä ja edusti myös kohdeorganisaation opetushenkilöstöä. Opinnäytetyö lisäsi opinnäytetyön tekijän ja kohdeorganisaation toimijoiden ymmärrystä hevosten hyvinvoinnista ja sen arvioinnista.

Hevosten hyvinvointia käsiteltiin teorialuvussa nykyaikaisen hyvinvointikäsitteen pääkohdat esille nostaan. Hyvinvoinnin arviointi -luvussa keskityttiin eläinperäiseen hyvinvoinnin arviointiin ja Welfare Quality -mittausmenetelmän pääperiaatteisiin. Opinnäytetyössä olisi voinut tehdä katsauksen muihin hyvinvointia mittaaviin järjestelmiin, mutta se jätettiin tietoisesti pois, jotta teorialuvun rajaus pysyi kohtuullisena. Sosiaalista toimilupaa hevosalalla olisi voinut tarkastella nykyistä monipuolisemmin. Ilmiö on ajankohtainen ja sitä tulisi tutkia lisää. Lisäselvitystä vaatii esimerkiksi se, millaiset omavalvontatoimenpiteet hevosten hyvinvoinnin kehittämisessä herättävät ihmisten luottamusta toimijaa kohtaan.

Opinnäytetyön raportissa panostettiin tutkimuksellisen kehittämistyön toteuttamisen kuvaamiseen. Opinnäytetyön menetelmäksi valittiin palvelumuotoilu. Käytännönläheinen ja kohderyhmän tarpeet huomioon ottava menetelmä koettiin sopivan hyvin todelliseen työelämän kehittämisprojektiin. Menetelmän valintaan vaikutti opinnäytetyön tekijän mielenkiinto palvelumuotoilun prosessin ja menetelmien oppimisesta. Projektin myötä opinnäytetyöntekijä sai kokemusta ja oppia palvelumuotoiluprosessin toteuttamisesta. Opinnäytetyön haasteita olivat työn rajaaminen ja yhteiskehittämisen koordinointi tehokkaasti. Työn aikana tukeuduttiin tuplatimanttimallin prosessiin ja vaiheisiin, jotka ohjasivat tekemistä. Palvelumuotoilun työkaluvalikoima on laaja, joten menetelmistä valittiin parhaiten työtä palvelevat vaihtoehdot. Opinnäytetyön päättäminen oli haastavaa. Kyseessä on jatkuva kehittämisen prosessi. Opinnäytetyössä päästiin palvelumuotoiluprosessin kolmanteen vaiheeseen, mikä tarkoittaa, että toimintamallin viimeistely ja käyttöönotto jäävät kohdeorganisaatiolle.

LÄHTEET

Alaviuhkola, M. 23.9.2022. Hevosurheilun sosiaalinen lisenssi, näkökulmana pohjoismainen raviurheilu. Katse hevosen hyvinvointiin - seminaaritalenne. Katsottavissa: https://youtu.be/mT3r8XMbvJ8?si=fNDe_bIphM--SXlb. Katsottu: 25.7.2024.

Blokhuis, H.J., Veissier, I., Miele, M. & Jones B. 2010. The Welfare Quality project and beyond: Safeguarding farm animal well-being. Acta Agriculturae Scand Section A. 60 s.129-130. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/230851721_The_Welfare_Quality_Project_and_Beyond_Safeguarding_Farm_Animal_Well-Being. Luettu: 24.11.2024.

Dalla Costa, E., Minero, M., Lebelt, D., Stucke, D., Canali E. & Leach, M. 2014. Development of the Horse Grimace Scale (HGS) as a Pain Assessment Tool in Horses Undergoing Routine Castration. National Library of Medicine. s. 1. Luettavissa: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC3960217/pdf/pone.0092281.pdf>. Luettu: 22.10.2024.

Dalmau, A. 11.11.2024. Hevosten hyvinvoinnin mittaaminen Euroopassa nyt ja tulevaisuudessa. Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hankkeen päätösseminaari tallenne. Katsottavissa: <https://youtu.be/dbENUoSBcdE?si=ugV4ZDjPVTs9tyYq> Katsottu: 19.12.2024.

Douglas, J., Owers, R. & Campbell, M. 2022. Social Licence to Operate: What Can Equestrian Sports Learn from Other Industries? Animals. 12, s. 1-8. Luettavissa: <https://www.mdpi.com/2076-2615/12/15/1987>. Luettu: 15.10.2024.

Helsingin yliopisto 2024. Asiakastutkimusmenetelmät: Sekundääritutkimus. Mooc-fi verkkokurssi. Luettavissa: <https://courses.mooc.fi/org/metropolia-innovation-entrepreneurship/courses/palvelu-muotoilun-sprint/chapter-2/customer-research-methods>. Luettu: 16.10.2024.

Hevostietokeskus 6.5.2024. Hevosneuvos -hanke. Hevosalan sosiaalinen lisenssi – ennen, nyt ja tulevaisuudessa-webinaari. Katsottavissa: <https://youtu.be/rdhNmWQdw8M?si=Bwwn-kUsV6Gwu4Nof>. Katsottu: 25.7.2024.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki.

Juhila, K. 2024. Teemoittelu. Teoksessa Jaana Vuori (toim.) Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietokirjasto. Luettavissa: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>. Luettu: 23.11.2024.

Kananen, J. 2017. Laadullinen tutkimus pro graduna ja opinnäytetyönä. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja -sarja. Jyväskylä.

Keski-Pohjanmaan ammattiopisto 2024a. Kpedu pähkinänkuoressa. Luettavissa: <https://www.kpedu.fi/kpedu/keski-pohjanmaan-koulutusyhtym%C3%A4>. Luettu: 21.10.2024

Keski-Pohjanmaan ammattiopisto 2024b. Opiskelu ja asuminen Kaustisella. Luettavissa: <https://www.kpedu.fi/hakijalle/opiskelu-ja-asuminen/kaustisen-toimipaikka>. Luettu: 23.11.2024.

Koivisto, M., Säynäjäkangas, J. & Forsberg, S. 2019. Palvelumuotoilun Bisneskirja. Alma Talent Oy ja kirjoittajat.

Lindroos, E. 14.11.2024. Tavoitteena 100 % oikein – tätä on kokonaisvaltainen laadunhallinta. Luettavissa: <https://www.artefi.fi/yrityksen-kokonaisvaltainen-laadunhallinta/>. Luettu: 29.11.2024.

Maa- ja metsätalousministeriö 2024. Seura- ja harrastuseläinten hyvinvoinnin neuvottelukunta. Eläinten hyvinvoinnin neuvottelukunnan kannanotot 2015. Luettavissa: <https://mmm.fi/seura-ja-harrastuselainten-hyvinvoinnin-neuvottelukunta>. Luettu: 19.10.2024.

Maijala, R. 1.8.2018. Palvelukonsepti – ideoista kokonaisuudeksi. Palvelupolkuja. Luettavissa: <https://www.palvelupolkuja.fi/ideointi/palvelukonsepti-ideoista-kokonaisuudeksi/> Luettu: 11.12.2024

Mellor, D. 2016. Updating Animal Welfare Thinking: Moving beyond the “Five Freedoms” towards “A Life Worth Living”. Animals. s. 4. Luettavissa: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC4810049/pdf/animals-06-00021.pdf>. Luettu: 19.10.2024.

Mellor, D., Beausoleil, N., Littlewood K., McLean, A., McGreevy, P., Jones, B. & Wilkins, C. 2020. The 2020 Five Domains Model: Including Human–Animal Interactions in Assessments of Animal Welfare. *Animals*. s. 1. Luettavissa: <https://pmc.ncbi.nlm.nih.gov/articles/PMC7602120/pdf/animals-10-01870.pdf>. Luettu: 19.10.2024.

Miettinen, S. 2011. *Palvelumuotoilu : uusia menetelmiä käyttäjätiedon hankintaan ja hyödyntämiseen*. Tampere.

Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanke. 15.8.2022. Tietoa hankkeesta. Luettavissa: <https://hevostenhyvinvointi.fi/tietoa-hankkeesta/>. Luettu: 21.10.2024.

Ojasalo, K. 2014. *Kehittämistyön menetelmät: uudenlaista osaamista liiketoimintaan*. Sanoma Pro. Helsinki.

Palvelumuotoilu Palo 8.12.2018. Palvelumuotoiluprosessin vaiheet. Luettavissa: <https://www.palvelumuotoilupallo.fi/blogi/palvelumuotoilun-prosessin-vaiheet/>. Luettu: 24.11.2024.

Palvelumuotoilu Palo 23.12.2021. Palvelumuotoilun prosessi video. Katsottavissa: <https://youtu.be/1fW2j5aZsEY?si=xKw5f9FSmTLrXGj8>. Katsottu: 30.6.2024

Palvelumuotoilu Palo 2024. Palon palvelumuotoilukortit.

Rauhala, M. & Turku, J. 22.1.2024. Ideapakka. Palvelumuotoilu: Kartoita näkemyksiä fokusryhmähaastattelulla. Saatavissa: <https://ideapakka.fi/blogi/palvelumuotoilu-kartoita-nakemyksia-fokusryhmahaastattelulla/>. Luettu: 21.9.2024

Rautiainen, H. 7.2.2024. Eläinten hyvinvointikeskus EKH. Hevosurheilun sosiaalinen lisenssi vaatii alalta aktiivisia toimia. Luettavissa: <https://www.elaintieto.fi/blogi/hevosurheilun-sosiaalinen-lisenssi-vaatii-alalta-aktiivisia-toimia/>. Luettu: 14.6.2024.

Suuronen, N. 15.9.2023. Mitä on auditointi? Excellence Finland. Luettavissa: <https://www.excellencefinland.fi/mita-on-auditointi/>. Luettu: 24.11.2024.

Telkänranta, H. 2022. Arador Health Science. Tieteellinen kirjallisuuskatsaus. Kirjallisuuskatsaus hevosten hyvinvointiin vaikuttavista tekijöistä. Luettavissa: <https://hevostenhyvinvointi.fi/kirjallisuuskatsaus-hevosten-hyvinvointiin-vaikuttavista-tekijoista/>. Luettu: 22.10.2024.

Tuomola, K., Mäki-Kihniä, N., Kujala-Wirth, M., Mykkänen, A. & Valros, A. 2019. Oral Lesions in the Bit Area in Finnish Trotters After a Race: Lesion Evaluation, Scoring, and Occurrence. *Frontiers in Veterinary Science*. s.1. Luettavissa: <https://www.frontiersin.org/journals/veterinary-science/articles/10.3389/fvets.2019.00206/full>. Luettu: 16.10.2024.

Tutkimuseettinen neuvottelukunta 2023. Hyvä tieteellinen käytäntö ja sen loukkausepäilujen käsittely Suomessa 2023. Tutkimuseettisen neuvottelukunnan HTK-ohje 2023. Luettavissa: https://tenk.fi/sites/default/files/2023-03/HTK-ohje_2023.pdf. Luettu: 29.11.2024.

Valtiontalouden tarkastusvirasto 2021. Näkökulmia kestävään kaivostoimintaan Suomessa. Valtiontalouden tarkastusviraston näkökulmat 2/2021. Luettavissa: <https://www.vtv.fi/app/uploads/2021/05/vtv-nakokulmia-kestavaan-kaivostoimintaan-suomessa.pdf>. Luettu: 26.7.2024.

Viksten, SM, Visser, EK., Nyman, S. & Blokhuis HJ. 2016. s.1. Developing a horse welfare assessment protocol. Luettavissa: https://www.researchgate.net/publication/385502915_Developing_a_horse_welfare_assessment_protocol. Luettu: 24.11.2024

Wallenius, E. 11.4.2024 Mittarit hevosen hyvinvoinnin arviointiin -hanke. OSA 1 Hevosten hyvinvointimittaristo -webinaari 5.4.2024. Katsottavissa: <https://youtu.be/oq2-MkWq0QE?si=naJTag-bXVtdlgBRC>. Katsottu: 24.11.2024.